

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

Одобрено отъ Министерството на народното просвѣщение за училищнитѣ библиотеки съ окр. № 9925 отъ 11 априль 1921 г. и за народнитѣ читалища съ заповѣдь № 2664 отъ 13 августъ 1931 г.

ГОДИНА XIV

КНИГА 5.

февруарий 1935 год.

== ВАРНА ==

ул. Певски, 12.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. *Т. Д. Лозински* — Училището на новата държава.
2. *Ант. Борляковъ* — Биологически опити въ основното училище.
3. *Йорданъ Марковъ* — Новъ методъ по смѣтане (Методъ на приложната логика).
4. *Ат. Чешмеджиевъ* — Подържане у ученицитѣ съзнателенъ интересъ къмъ графическото творчество.

II. Изъ практиката за практиката.

1. *Йорданъ Савовъ* — Първа пролѣтна екскурзия.
2. *Ант. Борляковъ* — Природонаблюдения презъ пролѣтѣта:
 - а) въ овощната и цѣлѣната градина,
 - б) въ зеленчуковата градина,
 - в) на полето,
 - г) около дома,
 - д) въ гората.
3. *Г. Колевъ* — Пролѣтни пѣсни:
 - а) Предпролѣтъ,
 - б) Ела, о пролѣтъ мила!
 - в) Весело овчарче.
4. *М. Н. Матеевъ* — Разширение на тѣлата отъ топлината.
5. *М. Д. Николовъ* — Папка за рисуване.
6. *Ив. Георгиевъ* — Орелъ, ракъ и щука (урокъ по четене въ IV отд.).
7. *Н. Калмуковъ* — Лице на глагола (урокъ по граматика въ I класъ).

III. Книгописъ и рецензии.

1. *Д-ръ В. А. Мановъ* — Училището и новата държава. Разгл. Д-ръ К. Свраковъ.
2. *Хр. Николовъ* — Първи стѣпки при обучението по четене и писане — непосредствено-аналитиченъ методъ. Разгл. Д. Правдолубовъ.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

Т. Димитровъ Лозински,
училищенъ инспекторъ въ Варна.

УЧИЛИЩЕТО НА НОВАТА ДЪРЖАВА.

Въ навечерието на 19 май цѣль народъ чувствуваше нужда отъ промѣна на режима въ държавата ни и очакваше тая промѣна да настъпи, защото Родината трѣбваше да се спасява отъ явна гибель. Голѣми и малки, учени и прости еднакво мислѣха и жадуваха за промѣна на нѣщата въ държавата. Вътрешни и международни нужди налагаха бързо действие, за да се създадатъ условия за заздравяване на нашата страна.

На 19 май българскиятъ народъ доказа, че крие въ недрата си неизчерпаеми духовни сили, които въ най-опаснитѣ и сѣдбоносни моменти възкръсватъ като *феникса* въ легендата. Българскиятъ народъ на тоя день възкръсна за новъ държавенъ животъ: за него настъпи ново възраждане. На тоя день духътъ на отца Паисия, гениятъ на нацията, не закъснѣ да каже тежката си дума и да тласне държавата ни къмъ новъ възходъ. При твърде много усложненитѣ вътрешни и междудържавни отношения, които преживяваме днесъ, на тая велика въ новата ни история дата се даде изразъ на ясно пророческо проникване въ нашата народностна сѣдба. Всички стари методи на водене държавния животъ сж вече негодни, връщане назадъ не може и не бива да има. Здравиятъ разумъ на водачитѣ, подкрепенъ отъ интелегенция и народъ, ще преодолѣе всички слабости и спънки, голѣми и озадачаващи, и ще създаде необходимитѣ условия за свѣтла българска бжднина.

Развоятъ на народитѣ днесъ, усилията имъ вътре въ собственитѣ имъ страни и на международния форумъ водятъ къмъ преустройство на държавитѣ имъ вътре и ревизия на отношенията имъ съ съседи и далечни. Обществото на народитѣ се развива въ посока да обхване всички страни безъ

изключение. Всички държави, като живи организми, се раждат, развиват се и умират. Но ако тѣ отъ гледище на историята съ тѣхнитѣ форми на управление изчезватъ, народитѣ, обаче, които правятъ държавитѣ, ги преживяватъ. Така и българскиятъ народъ на плещитѣ си изнесе три царства и, когато външни врагове и чужди агенти му предричатъ ново робство и се слиятъ по всѣкакъвъ начинъ да докаратъ такова робство, той доказва, че робството въ третото царство умира и се ражда свободното, силно и независимо царство, което днесъ наричаме нова държава.

Идеитѣ—сили, които родиха и ще хранятъ новата държава, основитѣ на новото наше възраждане, сж дадени въ манифеста на правителството отъ 19 май. Тия основи, тия живи идеи, рожба на нуждитѣ на новитѣ времена, на новия духъ, който се излъчва изъ мозъка на народитѣ, върху които основи трѣбва да се положи съвременната държава, може да се сведатъ къмъ следното: 1. Държавната властъ трѣбва да дава възможностъ на всѣки гражданинъ да изработва срѣдства за задоволяване нормалнитѣ си материални и духовни нужди — да има работа за всички отъ градове и села. 2. Всѣки гражданинъ да заема въ държавата онова мѣсто, за което е годенъ; всѣка работа да се върши отъ компетентенъ. — *The right man in the right place*, както казватъ англичанитѣ. 3. Развиване до краенъ предѣлъ националното производство. 4. Сътрудничество между капиталъ и трудъ. 5. Пълно междусѣдско разбирателство при справедливо третиране отъ съседитѣ на нашитѣ народности малцинства. 6. Всички грижи за правилното образование на младежта, като се даде необходимото основно образование на всички отъ народа и понататъкъ всѣки младежъ да бжде професионално ориентиранъ. 7. Достатъчни здравни грижи за цѣлокупното гражданство и сносенъ животъ за всички граждани на страната. 8. Високо национално съзнание — гаранция на народностната ни култура и независимостъ.

Както всѣкжде и всѣкога общественитѣ водачи сж разбрали, че младежта трѣбва да израсте готова да поеме държавнитѣ сѣдбини, така и предъ насъ се изпречва разрешението на нова проблема: какво образование трѣбва да се даде на младежта, за да може тя съ достойнство да поеме ръководството на живота на новата държава. Въ духа на младото поколение трѣбва да се внедри здраво историческо разбиране на живота изобщо и частно — великата мисия на българския народъ въ свѣта, въ обществото на народитѣ. Но за това държавата трѣбва да се погрижи, младежта въ своята цѣлостъ да бжде прибрана, подслонена, възпитана подъ общественитѣ грижи на нацията. Ни едно дете не трѣбва да остане вънъ отъ тия грижи. Не трѣбва да остане у децата впечатление, че за тѣхъ не се грижатъ еднакво: недоволнитѣ

и онеправдани деца израстват като врагове на общество и държава. Една обща организация, подъ върховното ръководство на Министерството на народното просвещение, организация за прибиране въ училище и доставяне необходимото за задоволяване нуждитъ на всички лишени отъ срѣдства деца, трѣбва да се създаде. Всички съюзи и дружества, които гонятъ тая цель, трѣбва да се обединятъ подъ общо ръководство. Всички тѣхни срѣдства да се събератъ наедно и да се употребяватъ равномерно и справедливо въ цѣлата страна, за да се знае, че вредомъ има една и сѣща държава — майка, която еднакво се грижи за всички деца. Не трѣбва подъ никакъвъ предлогъ да се оставятъ отдѣлни дружества да работятъ по свой начинъ, сами за себе си: така би се нарушило единството, еднаквостта на грижитъ за всички; у децата ще се създаде духъ на раздвоение; отдѣлни дружества, възникнали по граждански начинъ, държавата трѣбва безусловно да ги контролира съ участие въ управлението имъ, — винаги да държи пулса на живота имъ.

Младежта трѣбва да обикне своята Родина и нейната нова властъ, новитъ водачи на нацията, новата държавна идеология, като необходимостъ. За тая цель трѣбва да се пресъздаде изцѣло нашата образователна система. Деца и юноши — цѣлата ни младеж — трѣбва да мине презъ организираното отъ държавната властъ образователно въздействие. Трѣбва да се погрижимъ да създадемъ съответна образователна срѣда, въ която да расте младото поколение — това е първата ни задача. Цѣлото общество отъ възрастни трѣбва да се проникне отъ съзнанието, че то възпитава. Не може да се мисли, че училището само ще трѣбва да се грижи за образованието, а вънъ отъ него обществото да се остави да живѣе на *свободия*, безъ мисль и усилия за възпитанието на порастащитъ. И не само това: като се допуска дори неговото разрушително действие — не бива на никаква цена да се допуска неговото отрицателно действие. Държавната властъ трѣбва да впрегне обществото въ дѣлото на образованието. Тукъ на помощъ ще трѣбва да дойде Министерството на вътрешнитъ работи. Предъ погледа на ученика не трѣбва да остане нищо, което дразни, съблазнява, смущава неговата душа. Ако все пакъ нѣкои обществени прояви, напр., сбиване между съседи, сж неизбѣжни за погледа на детето, тѣ трѣбва да ставатъ обектъ на изучаване отъ страна на училището и даже, по логиката на образователния процесъ, предметъ на грижи за самото училище, т. е. училището да вземе възможнитъ мѣрки за отстраняване подобни прояви. Така животътъ ще бжде дѣлъ отъ училището, ще стане истинско училище. Така училището ще се активизира, ученицитъ ще взематъ по силитъ си широко участие въ изграждането на новата държава, почиваща на правдата, силата, до-

стойнството — компетентността. Държавата ще се развива заедно съ растежа на младото поколение, защото то ще живее и изгражда въ себе си тая държава. Тъй ще се сближат, ще се проникнатъ училището и животътъ. Родителитъ ще се впрегнатъ въ работата на родит.-учителскитъ комитети. На всички учители трѣбва да бждатъ дадени възпитателни задачи. За това тѣ трѣбва да бждатъ на първо време запознати съ задачитъ, методитъ и срѣдствата на възпитанието, а преди всичко тѣ трѣбва да опознаятъ себе си като възпитатели. Първа задача на учителството трѣбва бжде това: да издигне и проясни здраво съзнание у възрастнитъ, че тѣ сж истинскитъ възпитатели, и то въ тѣхната цѣлокупность, а не откъснато, единично. За тая цель учителитъ всѣкога трѣбва да иматъ единъ строго опредѣленъ годишенъ планъ на действие на родителско-учителскитъ дружества, както иматъ за учебната си работа въ класъ. Този планъ на действие трѣбва да се прокара при съгласие и съдействие на самитъ родители. Подробно той трѣбва да съдържа задачитъ за разрешение отъ страна на комитета за опредѣлено време презъ годината: начало, празници, ваканции, зимни вечери, пролѣтни работи. Мнозина родители или неродители, заети съ своитъ стопански грижи не сж още разбрали, какво чисто удоволствие, каква красота има въ игритъ на младежъта, на които тѣ могатъ да се наслаждаватъ свободно. До сега горката българска младежъ бѣ влачена по разни политически и какви ли не още капища — да служи на живи „мъртвородени“ величия. Но настѣпи залѣзътъ на идолитъ. Крайно време е, цѣлокупната българска младежъ да стане предметъ на нашитъ организирани грижи. Всѣко дете, юноша, младежъ трѣбва да се види ограденъ отъ грижитъ на държавата. Не може да има здравъ държавникъ да мисли, че младото поколение ще се развива обществено и политически, ако бжде оставено на произволното и слѣпо действие на досегашното анархистично наше общество, дето владѣятъ принципитъ на индивидуализма, по-вѣрно на анархизма, съ които се служи на всичко друго, но не и на България и българския народъ. Всѣки младежъ трѣбва да се оформи, да израстне здравъ, цѣлостенъ човѣкъ-българинъ, синъ на своята Родина.

За да стане това, той трѣбва да се подложи на условия и режимъ, на стройно и планомерно въздействие отъ училище и общество. Защото въ края на крайщата човѣкъ, ако не кажешъ, че е *машина*, можемъ положително каза, че е закономерно действащъ по вътрешни потичи и външни тласъци организъмъ, по прѣпи и условни рефлексии, както казва знаменитиятъ руски ученъ Павловъ, — по наследени и придобити навици, ще речемъ ние. Възпитанието има задачата да създаде условнитъ рефлексии, — привычкитъ. Ала важното е, какви именно навици ще създадемъ, по които да действува

този организъм. Той ще работи закономерно, привично и все пакъ ще има и трѣбва да има съзнанието, че действа свободно, предпочитайки общественитѣ, народни, държавни цели и интереси предъ своитѣ лични такива. Така, ние трѣбва да изградимъ отъ всѣко дете младъ човѣкъ съ високо съзнание, че той е синъ на България, че принадлежи на способенъ и великъ народъ, макаръ и малоброенъ, и на голѣмата и висша славянска раса, че той е личностъ, която крие въ себе си сили и дарби за служба на Родината.

За тая велика цель трѣбва да работи училището и вътре въ оградата си. Новата програма за основното училище трѣбва да се преработи, като всички материи за далечното, чуждото и незначителното за постигане на нашата цель се изостави за свободно време. Въ центъра на образованието трѣбва да се сложи като предметъ за изучаване *непосрѣдната срѣда, природна и културна*, която дава условията на животъ: родното мѣсто и България съ всичката ѝ духовна и материална култура. Кржгътъ на обекта-срѣда трѣбва да се разширява, като се взематъ за изучаване близкитѣ намъ по време и мѣсто съседни народи, съ които сме били, сме и сега въ необходими връзки. За изучаване на тия народи трѣбза да се даде достатъчно време. Като близки ще бждатъ и народитѣ, които, макаръ и отдалечени, по нѣкакъвъ начинъ влияятъ върху нашата сждба. Географията и историята на ония народи, съседни и далечни по мѣсто, но близки по политическо, економическо и културно влияние върху нашия народъ и държава — ето вториятъ обектъ за изучаване. Природата, свѣгътъ въ широка смисълъ, който ни огражда съ своитѣ закономерности — ето третиятъ обектъ. Наука, изкуство, религия, техника въ необходимитѣ ра мѣри за познаване, за развиване на общи сръчности и за лична професионална ориентировка — това сщо ще трѣбва да бжде предметъ на изучаване и образователно въздействие.

Успоредно съ изучаването на срѣдата върви цѣлостното и свързано оформяване на личността у детето. Задоволяването на неговитѣ тѣлесни нужди и душевни потребности, които винаги ще бждатъ изходниятъ пунктъ и край, алфата и омегата на всѣко образование, методътъ на активното образователно действие, дето ученикътъ е централниятъ факторъ — самодейниятъ двигателъ, но винаги ръководенъ отъ учителя, чийто погледъ е постоянно насоченъ къмъ целитѣ на българската държава, — едно ръководство, което ученикътъ не чувствава като натрапено, напротивъ, което той самъ търси, — ето принципътъ на всички наши постъпки въ образователния процесъ.

Какъ трѣбва да застѣпимъ конкретно принципа на активното образование по отношение на нашето дете-ученикъ въ училище и вънъ отъ него за постигане целитѣ, които си

поставяме като задачи на новата държава, — това е въпросъ на прѣката работа на учителя и възпитателя, съобразена съ дадени деца и условия, отъ една страна, и дадена образователна материя, отъ друга. Образователтъ, който учи и възпитава, трѣбва да бжде основно ориентиранъ, самъ солидно образованъ, да бжде обладанъ напълно отъ духа на новото време, за да бждемъ сигурни, че той ще избере методи и срѣдства за постигане на целитѣ, които държавата поставя. Тукъ се слага проблемата за създаване на новия учителъ, — проблема, чието разрешение иска отдѣлно разглеждане.

Ант. Борлаковъ.

БИОЛОГИЧЕСКИ ОПИТИ ВЪ ОСНОВНОТО УЧИЛИЩЕ.

Има природни явления, които могатъ да се изследватъ и разбератъ само тогава, когато се възпроизвеждатъ чрезъ опити. Всѣко явление въ природата е свързано съ редъ други въ нея, поради туй въ много случаи мжно е да се откриятъ неговитѣ причини и следствия чрезъ просто непосредствено наблюдение. За да се изучатъ и обяснятъ тѣ, необходимо е да се изолиратъ, да се отдѣлятъ отъ всичко, неважно за нашата целъ, и да се възпроизведатъ изкуствено при едни или други условия. При простото непосредствено наблюдение ние изучаваме явленията въ тоя видъ, въ който тѣ ни сж дадени въ природата; при опита ние измѣняваме обстоятелствата, при които се извършватъ обучаванитѣ отъ насъ явления и благодарение на това можемъ, да опредѣляме причинната имъ връзка или изобщо да опредѣляме тѣхнитѣ свойства.

Биологическото разглеждане на тваритѣ налага да се правятъ въ училището нѣкои прости, достъпни за децата опити надъ растения и животни. Въ нашитѣ училища обикновено се правятъ само *физически опити*. За биологически опити и поменъ нѣма. Наистина, тѣ по-мжно се произвеждатъ, изискватъ отъ малкитѣ наблюдатели по-голѣмо волево усилие, за да ги проследятъ, но тъкмо за туй пѣкъ и тѣхното образователно значение е по-голѣмо. Чрезъ тѣхъ децата навикватъ да изследватъ и разрешаватъ по-отдалечени и по-трудни задачи, които изискватъ трайно продължително внимание. Опититѣ иматъ и друго предимство предъ обикновеното наблюдение: даватъ възможность на ученика отблизу да следи въ всѣки моментъ развоая на явленията, когато това и при най-планомѣрнитѣ природонаблюдения е невъзможно.

Въ основното училище могат да се правят опити върху следните биологически явления :

1. Влиянието на разните видове почви върху растенията.
2. Прорастването на семената при различни условия.
3. Функциите на стъблото, листата и корените.
4. Разлистване на пшпките.
5. Поникване на луковичните растения.
6. Излупване и превръщане на някои насекоми и земноводни.

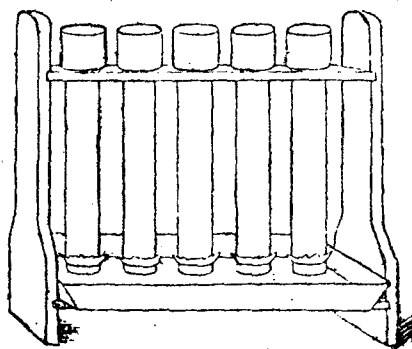
Ето няколко такива опити :

Опитъ 1. Целта на опита е да се покаже, какъ влияе извънмърната влага върху поникването на семената. Въ саксия, напълнена съ влажна пръст, посъваме няколко бови или житни зърна и обилно ги поливаме.

Ще видимъ, че семената растатъ твърде бавно. Ако поставимъ саксията на хладно, тѣ нѣма да поникнатъ. За сравнение посаждаме отъ сжитѣ семена на сжщата почва, но ги поливаме умѣрено. Семената бърже поникватъ.

Изводъ: излишната влага е сжщо тѣй вредна както и недостатъчната.

Опитъ 2. Целъ: какъ различните почви попиватъ водата. Презъ отвърстията, пробити на една дъсчица, прокарваме нѣколко обикновени лампени стѣкла (фиг. 1); краищата на дъсчицата се закрѣпятъ въ хоризонтално положение върху две подпори. Тѣсните краища на стѣклата, насочени надолу, се завързватъ съ тънъкъ памученъ платъ. Въ едно стѣкло поставяме пѣсчлива, въ друго — глинена, въ трето — черноземна, въ четвърто — варовита почва. Подъ стѣклата се слага плъткъ сждъ съ вода така, че повърхнината на водата да опира до платното, съ което сж завързани долните имъ

Фиг. 1.

краища. Пръстѣта попива водата, която се издига на различна височина въ различните стѣкла. Времето, потрѣбно за това, ни показва способността на всѣка почва да поглъща бърже повече или по-малко влага. Количеството на попитата вода може да се опредѣли, като се претеглятъ стѣклата преди и следъ напояването на почвите.

Опитъ 3. Целъ: да се покаже, че растенията иматъ нужда отъ влага, топлина, свѣтлина и въздухъ за да вирѣятъ. Въ петъ саксии, напълнени съ еднаква пръст, посъваме

бобови, пшенични, ръжени и други семена. Първата саксия се държи на *свѣтлина и умѣрена топлина* и се полива редовно. Втората се покрива съ друга или калпакъ отъ мукава, за да нѣма достъпъ свѣтлината. Въ третата поставяме прѣстъ, предварително изсушена на печката. Четвъртата се оставя на двора (опитътъ се прави зиме). Петата се полива толкова обилно, че всѣкога надъ прѣстътъ да има вода. Излишната вода надъ почвата пречи на свободния достъпъ на въздуха, и семената не поникватъ. Като сравняватъ добититѣ резултати отъ опита, ученицитѣ правятъ извода: *безъ свѣтлина, топлина, въздухъ и влага семената не могатъ да поникнатъ.*

Сжиятъ опитъ може да се повтори и въ другъ видъ: вмѣсто семена, посаждаме растения съ корени.

Опитъ 4. Въ нѣколко стъкленици насипваме семена и ги заливаме съ вода. Бутилкитѣ се запушватъ плътно (фиг. 2.) Семената лишени по такъвъ начинъ отъ въздухъ, прорастватъ слабо и скоро умиратъ.

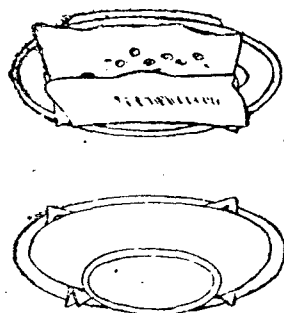
Фиг. 2.

Опитъ 5. Поставяме нѣколко вида семена между влажно сукно или фланела, сложена въ чиния (фиг. 3). Отвреме навреме сукното се намокря. Семената набъбватъ и следъ нѣколко дни поникватъ. Този опитъ убеждава ученицитѣ, че младитѣ растения, когато по-

никватъ, се хранятъ отъ запасната храна въ семената. Освенъ туй, могатъ да наблюдаватъ, какъ се развиватъ коренитѣ и листата на зародиша.

Опитъ 6. За да се види, какво значение има дълбочината, на която се посѣватъ семената, посѣваме нѣколко семена въ сандъче, като на фиг. 4. Дветѣ му дълги стени сж направени отъ стъкла, поставени въ дървени рамки. Широчината на сандъчето е около 1—2 с. м. Поставяме въ него семена до самитѣ стени на различна дълбочина и ги посипваме съ прѣстъ.

Стъклениитѣ стени се закриватъ съ мукава или дѣски, за да стоятъ семената на тъмно. Тия покривки се вдигатъ само тогава, когато се наблюдава.

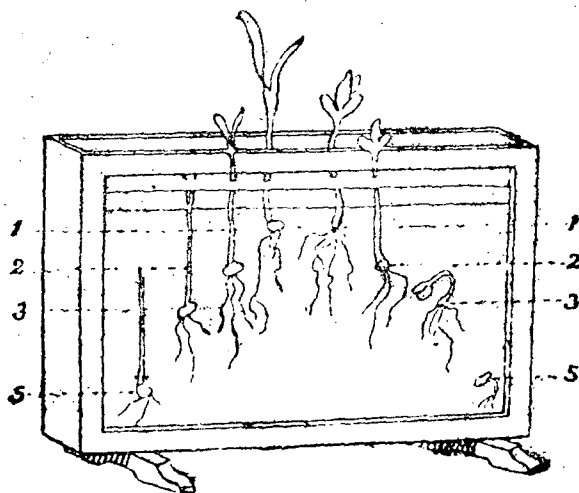
Фиг. 3.

Опитъ 7. Поставяме въ три чаши съ вода нѣколко растения съ корени, напр., поникнало жито, бобъ и др. Въ едната разтваряме малко готварска соль, въ другата силитра, а

въ третата оставяме чиста вода. Наблюденията ще ни покажат, че най-скоро повдига растението, потопено само въ вода. Съ тоя опитъ доказваме, че растенията се хранятъ съ разтвори.

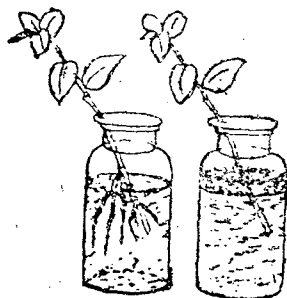
Опитъ 8. За да докажемъ, че въздухътъ е необходимъ за развитието на коренитъ, правимъ следния опитъ: Въ две стъкленици, напълнени до сръдата съ вода, поставяме по едно растение съ корени (фиг. 5). Надъ водата въ едната стъкленица наливаме тънъкъ слой олио. Въ тая стъкленица растението по-скоро увдхва, отколкото въ другата, понеже въздухътъ не може да прониква презъ маслото.

Опитъ 9. Въ чаша съ вода поставяме нколко клончета отъ тревисти растения, които иматъ *полупрозрачни* стъбла,

Фиг. 4.

напр., балсаминъ, тиква и др. Въ водата наливаме малко червено мастило. Следъ известно време ще видимъ, че боядисаната течность се повдига по стъблото и отива къмъ листата. Този опитъ показва, какъ се движи водата въ тревиститъ растения.

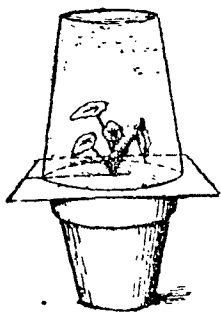
Фиг. 5.

Опитъ 10. Презъ пролътъта избираме на нкое овошно дърво нколко клончета съ плодове. На единъ отъ тхъхъ отръзваме и отлпваме само кората, на други — ликото, на трети преръзваме и дървесината. Наръзитъ трбва да бждатъ широки около 5—6 см.; тъ се правятъ къмъ долната частъ на вско клонче.

Следъ нѣколко седмици ще забележимъ, че първитѣ клончета се развиватъ, както и здравитѣ; вторитѣ надбеляватъ надъ нарѣзитѣ и плодоветѣ ставатъ по-едри и по-сочни, отколкото другитѣ; третитѣ изсѣхватъ.

Този опитъ показва, че сокътъ отъ коренитѣ се изкачва по дървесината, а изработената храна въ листата се връща надолу по ликото. Въ клонитѣ, на които прерѣзваме ликото и кората, всичката храна, която изработватъ листата, може да достигне само до нарѣзитѣ: тя остава въ горната частъ на всѣки клонъ, поради туй плодоветѣ бързо нарастватъ. Въ клонитѣ, на които прерѣзваме дървесината, не може да се изкачва сокъ отъ коренитѣ; листата не могатъ да изработватъ храна, понеже не получаватъ необходимитѣ вещества, затова клонитѣ изсѣхватъ.

Опитъ 11. Надъ саксия, въ която е посадено нѣкакво растение, поставяме кжсъ мукава, на която има тѣсно отвѣрстие, презъ което промѣкваме стъблото съ листата. Растението се похлюпва съ чаша (фиг. 6). Следъ нѣколко дни по стениитѣ на чашата ще забележимъ дребни капчици, отдѣлени отъ листата. Съ тоя опитъ доказваме, че листата отдѣлятъ вода.

Фиг. 6.

Опитъ 12. Нѣколко неразлистени клончета, на които има гжсенични гнѣзда на овощната бѣла пеперуда се поставятъ на топло въ чаша вода. Гжсенички, излупени още презъ есенъта, спятъ въ гнѣздата. Отъ топлината пжпкитѣ се развиватъ, гжсеничкитѣ се събуждатъ, пробидатъ гнѣздата и плъзватъ по листата.

Посоченитѣ примѣри показватъ, какъ трѣбва да се водятъ биологическитѣ опити. Такива могатъ да се произвеждатъ, както въ класнитѣ стаи, така и въ училищната градина. Каквито опити да предприема, учителътъ трѣбва предварително

да познава хода на всѣки опитъ, да спазва всички условия, при които ученицитѣ, като съпоставятъ наблюдаванитѣ резултати, ще откриватъ причинитѣ и следствията на изучаванитѣ явления. Колкото опититѣ сж по-прости, колкото съ по-малко приспособления си служимъ, толкова ще бждатъ и по-разбираеми за децата.

Наблюденията при опититѣ се извършватъ въ междучасията: най-добре сутринъ, преди да се започнатъ учебнитѣ занятия. Намѣренитѣ резултати се обобщаватъ въ най-близкитѣ часове по природознание. Водени така, опититѣ изострятъ детската наблюдателностъ, потикватъ ученицитѣ къмъ изследвания и развиватъ у тѣхъ интересъ къмъ природнитѣ явления.

Йорданъ Марковъ,
учителъ въ Варна.

НОВЪ МЕТОДЪ ПО СМѢТАНЕ.

(Методъ на приложната логика).

Много пжтища водятъ за Римъ, но отъ всички единъ е само най-кжсъ. Отъ многото ржководства за начално смѣтане едно ще бжде най-правилно. Най-разпространени у насъ за сега сж тия на г. г. Гено Дочевъ и Violino Primo.

Макаръ че двамата автори съ своитѣ ржководства се мжчатъ да подобрятъ начина на началното смѣтане, все пакъ тоя методъ, който е заимствуванъ отъ нѣмскитѣ методици — Лай, Мойманъ, Кюнелъ и др. — известенъ у насъ, като *нагледенъ методъ* по смѣтане, не дава резултати, защото той е съграденъ на погрѣшна основа. Колкото и да се подобряватъ картинкитѣ и рисункитѣ, колкото и да се трудимъ да обърнемъ часа по смѣтане въ такъвъ по предметно учение, децата бавно и трудно идватъ до целта, защото не се взима подъ внимание обстоятелството, че смѣтането е дейността на човѣшкия духъ и че тукъ нагледността играе второстепенна роль.

Кжде е грѣшката? Тя е въ това, че има хора, които мислятъ, че числото е нѣкаква представа. Най-проститѣ логични разсжждения ни казватъ, че е немислимо да се говори за представа на числото. То не е нито предметъ, нито нѣкаква вещь. То е продуктъ на разума и *резултатъ на броенето*. Числото не може да вземе никаква опредѣлена форма отъ предмети. То може само да се схване: то е понятие, резултатъ на единъ мисловъ процесъ, въ който духътъ схваща отмѣрено множеството отъ единности въ цѣлото, *наречено число*. Друга грѣшка е, че има още хора, които мислятъ, че числа до 10 или 12 могатъ да се схванатъ общо, цѣлостно. Нека въ случая да не приличаме на „срѣдновѣковнитѣ учени“, които, за да видятъ, колко крака има мухата, обръщали съчиненията на Аристотеля. Вземете нѣколко книги, завийте ги въ нѣщо тънко и ги покажете на колега си съ въпроса: „Колко книги има вътре“? Той не може да ви отговори, защото не знае голѣмината на едната книга, за да може да я постави въ отношение. Значи него му трѣбва да нареди единности — да брои. Но ще кажете това е трудно. Тогава направете следниятъ опитъ: Покажете на другаря си нѣколко книги, безъ да ги завивате. Разбира се, той ще ви каже „колко сж“. Но той ще ви признае, че набързо ги е преброилъ. Ако книгитѣ сж съ различна дебелина, опитътъ се затруднява. Такива опити съмъ правилъ съ хора, които твърдѣха, че може да се схващатъ нѣколко числа и съмъ ги увѣрявалъ, че схващането идва въ резултатъ на отношение на единицата къмъ общото — *значи броене*. Но има, казватъ, методици, които твърдятъ противното. Не е ли по-добре да оставимъ да говорятъ

фактитъ. Бждете сигурни, че и Лай не би ви казалъ въ нѣкой случай, какво е туй представа за числото, напр. за 2.

Основата на смѣтането е броенето. Когато *Песталоци* е поставилъ основитъ на нагледния методъ, той не е твърдѣлъ, че може да има представи за числата. Съ това той е искалъ само да извоюва мѣсто на смѣтането въ първоначалното училище. Нагледността е трѣбвало само да помогне на детския духъ, но не и да заеме централно мѣсто въ аритметичнитъ действия.

Ако конкретната нагледность бѣ разковничето на смѣтането, то дивацитъ щѣха да сж най-голѣмитъ математици. Но не е така, защото това изкуство е свойство на човѣшкия духъ: колкото духътъ е по-силенъ, толкова и способноститъ по смѣтане сж по-силни. Така се обяснява и разликата въ математическитъ способности между мъжетъ и женитъ.

* * *

Следъ тия кратки бележки ще изложa накратко теоретичнитъ предпоставки на новия методъ за начало смѣтане. За моту му служатъ думитъ на Фрьобела: „Мисълъ и действие сж едно и сжщо нѣщо“. Той е колективенъ трудъ на първоначални учители въ *Холандия*. Отъ тамъ е миналъ въ *Германия* и въ други страни.

Да се нагоди обучението споредъ специфичнитъ свойства на детската възраст ето де е разковничето на единъ успешенъ методъ въобще. Не рѣдко сж се чували гласове: „Далечъ отъ методи, не щемъ ограничения!“ Но веднага пакъ съ още по-голѣма стрѣвъ, достойна за удивление, всѣки се е стремилъ да наложи своя методъ. Гласоветъ, обаче, за недостатъчни и незадоволителни резултати не сж спрѣли. Какво се иска отъ единъ добъръ методъ по смѣтане.

Схващането на числата да става отъ околната детска срѣда. Въ детското съзнание ще се появи интересъ къмъ числата и въ съгласие съ него ще трѣбва да се нареди материала.

Новата методика приема, че детето коренно се различава отъ възрастния. Ние, обаче, не трѣбва да забравяме, че то ще стане възрастенъ човѣкъ. Мисловиятъ апаратъ на децата въ нѣкой случай сходя, въ нѣкой не съ тоя на възрастния. При смѣтането детето има да работи съ сжщитъ понятия, както и възрастниятъ.

Днесъ на пръвъ планъ и съ право се поставя психичниятъ принципъ, надъ принципа за учебния материалъ. По-добре би било да се каже *духовния принципъ*. Смѣтането е едно свойство на духа. Духътъ е осъзната душа, когато душата е още не осъзнатъ отъ съзнанието духъ. Значи при на-

чалното смѣтане ще вземемъ подъ внимание — проявлението на детския духъ, а не наредбата на материала. Все таки ще ги съгласуваме.

Числото, което се явява алфата и омегата на искуството смѣтане, е нѣщо отвлѣчено — то нито се вижда, нито чува, то е нѣщо безъ съдържание. Следователно числа въ действителностъ не съществуватъ. Тѣ сж понятия, които духътъ схваща, въ които той нарежда единица до единица. При всѣко прибавяне на една единностъ произлиза ново число. Това, което не може да се представи на съзнанието ни като единностъ, не може да бжде и да даде понятие за число, напр., вода, млѣко, слама и др. Ако ги представимъ като единости, тогава и отъ тѣхъ можемъ да получимъ понятия за числа — 3 капки вода, 4 литра млѣко и пр.

Че числото е само едно понятие, една форма на мисълта, не може да има две мнения. И все пакъ има още методици, които търсятъ съ разни представители да размѣстятъ числата. Мисли се, че, когато числата се поставятъ въ правилни геометрични форми отъ точки и др., тѣ ще кристализиратъ въ детскитѣ съзнания. Като напр. $\bigcirc \bigcirc \bigcirc = 5$. Или $\bigcirc \bigcirc \bigcirc \bigcirc \bigcirc = 10$. Съ сжщото право тогава може да кажемъ: 5 ябълки сж 5. Или 10 круши сж 10. 10 точки сж 10.

Въ сжщностъ има само едно число 10 и то не се вижда, то е въ моята мисълъ. Числото никога не може да се представи, то може само да се мисли и да е резултатъ на мислово отношение.

Топкитѣ на руското смѣтало сж най-доброто срѣдство за броене. Когато мисловитѣ способности на детето сж дошли до известно развитие, то само надниква въ околния свѣтъ. Ние ще нарушимъ правилния ходъ, когато му даваме по смѣтане едни опредѣлени групи отъ предмети за числа.

Най-добриятъ начинъ при първото смѣтане е обектитѣ да се нареждатъ така, че да сж удобни за броене. $4\ 4\ 4\ 4\ 4 =$ Погрѣшно е, ако тѣ се нареждатъ, напр., така: (числото 8.) $\bigcirc \bigcirc \bigcirc \bigcirc \bigcirc =$

Естествено, първитѣ понятия за числата децата ще си образуватъ отъ предметитѣ въ околната срѣда, като броятъ всичко, каквото имъ попадне. Но почне ли се смѣтането, трѣбва да се работи съ пръчици, шикалки, желжди — изобщо съ такива предмети, които да не отвличатъ много детското внимание и да сж еднообразни.

Яснотата на понятието за числото расте съ увеличение операциитѣ около това число.

Прекалената нагледностъ е утекчителна за децата. Когатоние карае детето за всѣко число, когато смѣта да има и предметна представа, го затрудняваме. Напримѣръ, ученика П. има да смѣтне задачата $20 + 30 = 50$. Ученикътъ нахжсо

отговаря петдесетъ, но учителѣтъ пита: — „За какво мисли?“ И П. отговаря: — „За круши.“ Но той не е мислилъ за круши. Макаръ че първата мисълъ да идва отъ представи и нагледни, за числото това не се отнася: то не е представа, то е бедна откъмъ съдържание абстракция.

Картиннитѣ по смѣтане, даващи представа за числата и други подобни рисунки, затрудняватъ първото смѣтане. Мнозина педагози и учители погрѣшно мислятъ, че геометричните форми на числовитѣ картинки се запечатватъ въ съзнанието на детето. Числото си е абстракция (понятие) и яснотата му расте само съ операциитѣ около него. Та кой отъ насъ има представа за числото 1000 или 5,000? И ние си смѣтаме, безъ да се трудимъ да ги унаглеждаме.

При работа въ часъ децата трѣбва да сж активни. Да се поставятъ задачи отъ децата, но не съ цифри, а съ общи фрази, напр: — „Придружавамъ мама на пазара. — Татко има именъ день“. Въ тѣхъ ще намѣрятъ безброй числови операции.

Принципътъ на активността трѣбва да бжде застъпенъ всецѣло.

Учителѣтъ, обаче, никога не бива да забравя, че смѣтането е свойство на духа, а не на око̀то — то е мислова дейностъ, въ която око̀то, така да се каже, нѣма много работа.

Ат. П. Чешмеджиевъ,
околийски учил. инспекторъ
въ Асеновградъ.

ПОДЪРЖАНЕ У УЧЕНИЦИТѢ СЪЗНАТЕЛЕНЪ ИНТЕРЕСЪ КЪМЪ ГРАФИЧЕСКО ТВОРЧЕСТВО.

Единъ важенъ въпросъ, съ който ще трѣбва да се справимъ при занятията по сръчноститѣ въ училището, е подържане у децата-ученици съзнателенъ интересъ къмъ тѣхното графическо творчество.

Този въпросъ не се чувствува толкова въ долнитѣ отдѣления, колкото въ горнитѣ отдѣления на първон. училище и класоветѣ на прогимназията. Защото децата въ I и II отдѣление още не сж успѣли да забравятъ своето доучилищно графическо творчество, освенъ това тѣ още малко съзнателно се отнасятъ къмъ графическитѣ недостатъци въ своитѣ рисунки, тогава, когато децата въ горнитѣ отдѣления, въ умствено отношение сж отишли доста напредъ и би трѣбвало и тѣхното графическо творчество да върви въ съотношение съ умственото имъ развитие. Не всѣкога, обаче, умственото развитие на децата върви въ паралелъ съ графическата грамотностъ. Много пжти се чувствува у болшинство деца голѣмъ недо-

стигъ на графич. грамотностъ. Да се допълни тази празнота не е лека задача за учителя. Тукъ сж необходими нѣкакви други, съответствующи на умственото развитие на децата и на тѣхния общъ кржгозоръ, срѣдства. Ако учителятъ не предявява къмъ ученицитѣ особени изисквания къмъ графич. имъ грамотностъ, а съумѣе при учебната работа да даде на сжщитѣ нѣкои навици да тази грамотностъ, резултатитѣ ще бждатъ напълно задоволителни. Тукъ ние мислимъ, че много леко ще се използва детската наблюдателностъ при усвояването на формитѣ и боитѣ на околнитѣ предмети, но все пакъ е нужна известна постепенностъ, а умственото развитие на децата ще ускори значително тази работа.

Да се подържа съзнателенъ интересъ у ученицитѣ къмъ изобразителното изкуство е единъ отъ значение въпросъ и за разрешението му се налага голѣмо внимание и тактичностъ отъ страна на възпитателитѣ и учителитѣ.

Ние знаемъ, съ какво увлѣчение, съ каква любовъ детето, което едва умѣе да държи въ ржката си моливчето, възпроизвежда графически цѣлото свое мирознание. Това естествено негово влѣчение къмъ рисуването, тази любовъ къмъ изкуството, трѣбва по всѣкакъвъ начинъ да се поддържа, развива и да се развива умѣло, постепенно да се въвежда детето въ опознаването на околния миръ — действителността въ нейната художествена страна. Срѣдства за това имаме много, но преди всичко тази необходимостъ трѣбва да проникне въ съзнанието на всички учители, като започнемъ отъ учителитѣ въ детскитѣ училища. Не трѣбва да се мисли, че това е задача на специалиститѣ—художници. Тѣ сж длъжни да бждатъ ценни помощници въ работата на учители и ученици, съединително звено, проводници на изкуството въ всички научни дисциплини, а така и въ всички жгълчета и прояви изобщо на училищния животъ.

Разбира се, и отъ избора на теми за графическа работа, отъ тѣхната увлѣкателностъ и жизненостъ, отъ начина на предаването на децата, ще зависи и интензивността на графическата имъ изработка и онази сила, съ която тукъ ще се прояви детското самобитно творчество. Въ случая и личното творчество на учителя, неговиятъ личенъ интересъ и отношението му къмъ изкуството играятъ значителна роля. Неговата самоквалификация трѣбва презъ цѣлото време да прогресира, както по отношение на специализацията въ изкуството, така и въ общитѣ въпроси на педагогиката.

Освенъ гореказаното, не малко отъ значение за подържане у децата интересъ къмъ изобразителното изкуство е навременното снабдяване децата съ съответнитѣ материали за рисуване и то въ необходимото количество (хартии, моливи, бои, четки и т. н.).

Всѣки художникъ знае добре, какъ отпада интересътъ къмъ

работата му, когато той, по силата на едни или други условия, е принуденъ да се ползува съ материали и сръдства, малко съответствующи на своето предназначение. Художникътъ, благодарение на своя опитъ, може да се справи съ положението, но детето е твърде чувствително къмъ качеството на материала и къмъ сръдствата, които му се даватъ за работа. Нечиста и скъсана хартия, малък моливъ, лоши пастели и водни бои — ще приучатъ детето къмъ небрежностъ въ работата, къмъ неакуратностъ, немарливостъ. Такива рисунки то не обича, не се старее да ги запази и, ако работи само по принуждение, а освенъ това, недостатъкътъ на материялитъ по рисуване възбужда у детето завистъ къмъ неговитъ другарчета, които, може би, рисуватъ по-лошо отъ него, но сж снабдени съ хубави материали.

Но случва се да се чуватъ въ последно време и противни на горнитъ разсуждения. Нѣкои педагози, сторонници на художественото възпитание, казватъ, че „истинското творчество не само не трѣбва да се стѣснява отъ качеството на материалитъ, а да използва и последното кжсче хартия за любимата тема“. Възможно е, но не всѣкога, а най-малко при изобразителното изкуство, ако искаме да постигнемъ съ него положителни резултати.

Най-после има още една страна, която играе не малка роля въ въпроса за подържане любовъ и интересъ у училитъ къмъ изобразителното изкуство: това е внимателното и любовно отнасане къмъ детскитъ изработки. Когато детето види, че неговата рисунка, или кой да е изработенъ отъ него предметъ, се пази внимателно въ училищния шкафъ, или излага на изложба, това ще го поощри значително къмъ работата и охотно, съ още по-голѣмо увлѣчение ще рисува и ще работи по р. работа, ще се чувствува равноправенъ членъ при художествено-декоративното уреждане на училището. Освенъ това, жжщото има и не малко значение при съзнателното схващане отъ децата значението на колективизма въ труда.

Изложбитъ на детски изработки, както училищни, районни така и околийски, покрай образователното си значение, действуватъ и възпитателно: възбуждатъ у децата радостъ и гордостъ при съзнателното участие на сжитъ съ своитъ изработки въ строителството на училищнитъ работи въ широкъ масщабъ.

Детето — ученикъ се чувствува не самотенъ обособенъ работникъ, произведенията на който по рисуване и р. работа не отиватъ по-далечъ отъ учил. шкафъ — не, то е активенъ участникъ въ строителството на общоучилищния животъ. Съ своитъ тетрадки, рисунки и издѣлия по р. работа запознава всички граждани съ постиженията на училището въ учебно-възпитателната му работа.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

† Йорданъ Савовъ.

ПЪРВА ПРОЛЪТНА ЕКСКУРЗИЯ.

Пролътъ иде, хей дечица,
Става весело навредъ!
Ето буйната рѣчица
Пука вече своя ледъ.

И полето позеленява.
Мило птиче сладко пѣй,
Всичко вече се съживява,
Агне малко припка, блѣй!

* * *

Вънъ е сжщинска пролътъ! Топлото слънце огрѣло вре-
домъ. Леки, сиви облачета пълзятъ по небето, щъркове се
виятъ надъ селото. Въ въздуха се долавя миризъ на нѣщо
младо и прѣсно. Въ градината — на запазено мѣсто и при-
пекъ — вече сж покарали кокичета и лалета. Сами, изпрева-
рили всичкитѣ си другарчета, тѣ си надигатъ зеленитѣ гла-
вици надъ черната, влажна земя и веселятъ окоето. Отъ пчел-
ния кошерь се носи тихата, радостна пѣсень на пчелитѣ; тѣ
бързатъ да излѣзатъ отъ тъмния, студенъ кошерь и да поз-
дравятъ топлитѣ, живителни лъчи на пролѣтното слънце.
Лекъ вѣтрецъ повѣва и люлѣе напжпилитѣ клонки на люля-
ката. Той сѣкашъ казва:

Хей листенца,
Хей тревички,
Хей цвѣтенца —
Хайде всички.

Отъ сънъ по-скоро станете,
Млада пролѣтъ посрещнете —
Посрещнете, поздравете. . .

Учительтъ каза: — „Следъ обѣдъ, деца, ще идемъ да
посрещнемъ пролѣтѣта, ще идемъ на разходка!“ Тия думи
подействуваха като електрически токъ на децата. Въ стаята
сѣ дигна голѣмъ шумъ и радостъ. Всички деца наскачаха и
заговориха: — „Ще идемъ на разходка, ще идемъ на разходка!“
Едни питатъ, де ще идатъ, други искатъ още сега да тръг-
натъ, трети предлагатъ да си взематъ хлѣбъ, четвърти — стом-
нички съ вода и т. н. Шумъ викъ — невъобразима олелия.

Учительтъ ги остави да се наговорятъ. Детската радостъ

го обхвана, спомни му младежки години, и той усмихнатъ слушаше нескончаемата радостъ на децата. Когато шумътъ поутихна малко, той поде:

— Ще си вземете дебели дрешки, защото още е хладно на полето и може да простинете. Вземете си хлѣбъ, вода, топъ, а Иванъ нека вземе тѣхното малко търнокопче. Сега хайде да се нахраните и следъ единъ часъ сме на пжтъ къмъ „Чуката“.

Децата искочиха изъ класната стая и се понесоха къмъ дома съ все сила. Всѣко искаше да се върне по-скоро, за да не закъснѣе.

Когато учителятъ се завърна въ училище, всички деца се бѣха събрали. Тѣ го посрещнаха съ подкани: „Хайде, г-нѣ учителю, всички сме готови!“ Наистина, всички бѣха готови, всички си носѣха провизии, по лицата на всички горѣше нетърпение. . .

Набързо децата се наредиха сами. Единъ развѣ знаме на висока пръчка, и учителятъ каза: „хайде“!

Всички тръгнаха, и подеха високо радостна пѣсень:

Хайде да идемъ, хей дечица,
С' пѣсни с' радостни сърдца
Тамъ по росната тревица
Да посрещнемъ пролѣтѣта! *)

Зеленината на полето галѣше приятно окото. Предъ всички се разтиляше широкия просторъ на плодородната долина, набраздена съ посѣти ниви, градини, ливади и лозя. Децата преминаха край овца съ малко агънце, хрупаща крехката токущо покарала тревица. Всички се спустнаха да милватъ агънцето, а то плашливо се сврѣ подъ майка си. Оттукъ пжтътъ вървѣше между нивитѣ. Тукъ-тамъ край стария плетъ, който вървѣше отдѣсно на пжтя, децата съглеждаха млада коприва; нѣкои отъ тѣхъ дори се спираха да я бератъ за у дома си, но, като виждаха, че другитѣ сж отишли напредъ, оставяха копривата и шумно ги настигаха. Всинки бързаха, силѣха се да вървятъ все по-напредъ и по-напредъ! . . . Учителятъ едва ги настигаше и успѣваше да ги удържи. Най-последъ тѣ стигнаха хълма. Тукъ гласътъ на учителя се заглуши срѣдъ обща радостъ: всички припнаха и попълзяха нагоре. Едно дете видѣ минзухаръ, радостно се спусна, наведе се надъ цвѣтенцето и съ клечка закопа земята, за да го извади съ корена. Друго намѣри *синъ бабинъ-бакалчецъ*, трето — *кокиче*. Всѣко се радва и тича напредъ да намѣри повече цвѣтя. Никой не мислѣше вече за друго. А първитѣ пролѣтни цвѣтя, подали главичкитѣ си, мамѣха ги ту тукъ, ту тамъ. И тѣ тичаха, лутаха се изъ шубръкитѣ.

*) Сборникъ на Бойчевъ.

Въ рѣдкия храсталакъ, който се извиваше край гората по хълма, зелена тревица, като губер, покриваше земята. Слънцето приятно топлѣше, но и лекъ вѣтрецъ подуваше доста хладно. Тукъ-тамъ като свѣщици се показваха цвѣтов-цетѣ на злато-жълтиятъ минзухаръ, бѣлото кокиче и синчеца. Земята е влажна; въ единъ трапъ още се бѣлѣе тънка прѣспа. Отъ нея протича бистра водица. Не се вижда ни една пеперуда. Високо въ въздуха се виятъ орли. Нѣколко врани и гарги сж кацнали на една круша и плашливо се озѣртатъ. Махнешъ съ ржка, и тѣ вкупомъ полетяватъ нататѣкъ. На отатѣшния хълмъ се чернѣятъ лозята. Изъ тѣхъ се мѣркатъ работници и копачи. До тебъ има дива роза — шипка. Тя е напжпила едро и скоро ще пусне първи листа. Хе-е тамъ пѣкъ — лѣска. Клонкитѣ ѝ сж окичени съ дълги реси, прилични на свѣщици. Вѣтрътъ ги люшка, и отъ тѣхъ се сипе прашецъ. Доближишъ ли го до носа си, ето че и той цѣлъ се боядисалъ съ жълто. Отъ близкия храстъ едно дете подплаши две малки птички. Каточе ли сж синигерчета. На една клонка се чернѣе старото имъ гнѣздо. Птичкитѣ сж били, навѣрно, на работа — преглеждали сж старата си кжщица. Тя пакъ ще имъ трѣбва.

— Щъркелъ, щъркелъ, завикаха децата. Долу надъ полето ниско летѣха два щърка, съ опънати шии и изтеглени назадъ крака, извивайки насамъ-натамъ главитѣ си. Ей ги, че кацнаха тамъ долу !

Високо въ вишинето се обади чучулига. Тя трепваше съ крила и пѣеше сладка пѣсенъ. Какъ чудно се разнася звънливиятъ ѝ гласъ ! Какъ радва и весели сърдцето тая малка птичка !

Децата вече сж набрали китки цвѣтя — минзухаръ, кокиче, синчецъ и др. Събрани на купища, тѣ ги редятъ на дълги разцѣпени пржжици. Всѣко гледаше да направи по-хубава китка. Ето учителътъ свика ученицитѣ. Понеже бѣха изморени, той ги подкани добре да се завиятъ, и следъ това да закусятъ. Едно презъ друго тѣ почнаха да се хвалятъ на учителя съ своитѣ китки : едно е намѣрило цвѣнала теменуга, друго бѣ откжснало джбово клонче съ шикалки, трето лѣсково клонче съ реси. Това бѣха трофеи, на които отъ сега се опредѣляше назначението — да украсятъ училищната стая!...

Учителътъ бѣше доволенъ и радостенъ. Той обърна вниманието на децата къмъ небето — тамъ сжщо бликаше животъ и радостъ. Едри сиви облачета се гонѣха, а по-нататѣкъ ясна синева се разтиласе далечъ къмъ хоризонта и все повече бледнѣеше. Високо се виеха птици нѣкакви. Чучулига пѣеше надъ главитѣ имъ. Тя не се виждаше, но гласътъ ѝ ставаше все по-силенъ. Ето тя се мѣрна въ висинето, и като стрела се спусна въ зелената нива. Ей-тамъ се вие соколъ — търси ловъ. Следъ това учителътъ подкани децата да се ог-

ледатъ наоколо: полянката на хълма е на припекъ. Тревицата по нея е по-зелена и сочна. Тукъ сж израсли минзухаръ, кокиче, синчець, миризлива теменуга. Въ трапа има още прѣспа снѣгъ. Той се топи бавно, земята наоколо е мокра, и бистра водица тече отдолу. Надалечъ се чернѣятъ угаритѣ, а тамъ сж посѣтитѣ ниви. Едни отъ тѣхъ сж по-буйни, по-зелени — това сж торенитѣ, добре обработени ниви! Току въ политѣ на хълмчето оре селянинъ. Едно момиченце води воловетѣ. Задъ тѣхъ по току-що изораната бразда кацатъ врани и кълватъ нѣщо.

Оттукъ учительтъ отведе децата край гората. Тя бѣше още гола — безъ листа. Въ нея царуваше тишина. Сегисъ-тогисъ се чуваха само далечни глухи удари — нѣкой сѣчеше дърва. Меришеше на влажно, гнило. По земята се разтиласе дебела кора отъ пожълтѣли окапали листа. Тукъ-тамъ по краищата на гората и по-навжтре, додето можаха да проникнатъ слънчевитѣ лъчи, ранобудни горски цвѣта бѣха пробили лѣтната покривка и подали първи листа. По клонитѣ се виждаха гнѣзда на птици. По всичко личеше, че гората още дрѣме, спи. Слънцето не е могло още да я събуди. Ала и това ще стане скоро: следъ десетина дни гората ще „трепне“ — ще се разнесе по клонкитѣ ѣ пѣсень и радость, а по земята ще плъзнатъ животинки.

На полянката край гората децата заиграха съ топъ. Направиха си и люлка. Като се наиграха достатъчно, учительтъ ги подкани за дома. Неохотно се простиха тѣ съ играта и тръгнаха изъ пѣтя. Сега почувствуваха умора — бавно крачеха. Бѣха и огладнѣли.

Учительтъ подхвана :

Би що би зима,
Минало се е,
Сега ми иде
Гиздава пролѣтъ.
Ще се разлисти
Гора зелена,
Ще да ми цѣвнатъ
Хубави цвѣтя.

Веселата позната мелодия на пѣсенъта се поде и отъ децата. Неусѣтно едно следъ друго тѣ запѣха съ учителя си. Пѣсенъта възбуди силитѣ имъ, и тѣ неусѣтиха, какъ приближиха селото.

Първата пролѣтна екскурзия бѣ направена.

Ант. Борлаковъ.

ПРИРОДОНАБЛЮДЕНИЯ ПРЕЗЪ ПРОЛЪТЪТА.

Въ овощната и цвѣтната градина.

1. *Дървеса:* а) Какъ сж устроени пжпкитѣ. Какъ се разпукватъ.

б) На кои дървеса пжпкитѣ се развиватъ най-напредъ.

Опитъ: Вѣйки съ пжпки, поставени въ чаша вода на топло, се разлистватъ.

в) Прорѣзва се кората на едно дръвче и се наблюдава течението на сока. Сокъ не тече още въ ония дръвчета, около дънеритѣ на които има снѣгъ.

2. *Вжсенични гнѣзда:* а) Дребнитѣ вжсенички, излупени още презъ есенята, сега се размърдватъ.

б) Яйца на прѣстенотворката по вѣйкитѣ на ябълката.

3. *Поникнали треви и цвѣтя:* а) Какъ стоятъ листата на кокичето, лалето, зюмбюля, когато пробождатъ земята

б) Цвѣтни пжпки и цѣвнали кокичета.

в) Какви бурени сж поникнали вече въ градината.

г) *При кошеритѣ:* Какво правятъ пчелитѣ въ слънчевъ топълъ день.

Материалъ за разработка. *Пролѣтното слънце събужда растенията и животнитѣ въ градината.*

1. *Какъ събужда дървесата?* Снѣгътъ се стопява отъ клонитѣ на градинскитѣ дървеса, и тѣ се изправятъ нагоре. Водата, образувана отъ стопения снѣгъ, капи подъ дърветата тамъ, дето сж коренитѣ. Пжпкитѣ по вѣйкитѣ ставатъ по-едри, отколкото бѣха зимасъ. Тѣ растатъ всѣки день, и следъ два — три дни ще се разпукатъ. Отвѣнъ всѣка пжпка е покрита съ жилави люспи. Подъ тѣхъ стоятъ малки листца, свити като фунийка. Но тѣ сж още блѣдожълти, защото презъ люспитѣ не може да минава свѣтлина.

2. *Защо ли сега пжпкитѣ наедраватъ?* За да растатъ, тѣ трѣбва да се хранятъ. Храната си взиматъ отъ земята. Коренитѣ смучатъ *хранителни сокове отъ почвата.* Соковетѣ се издигатъ по стѣблото, достигатъ до пжпкитѣ и ги хранятъ.

Зиме почвата е замръзнала, та коренитѣ спятъ. Затуй и по стѣблото не върви много сокъ. Сега слънцето стопля земята, размръзва я, а стопениятъ снѣгъ я напоява съ вода. Коренитѣ започватъ да смучатъ тая вода, заедно съ друга храна, и подъ кората трѣгва много сокъ. Ние се увѣрихме, че това е така, като разрѣзахме кората на едно дръвче.

Отъ соковетѣ пжпкитѣ започватъ да се хранятъ. Затворенитѣ въ тѣхъ листца наголѣмватъ, натискатъ люспитѣ, и тѣ захващатъ да се разтварятъ.

Зимасъ пжпкитѣ бѣха по-сухи отколкото сега. Ако тѣ имаха тогава много сокъ, той щѣше да замръзне отъ голѣмитѣ студове, и тънцитѣ зелени листца щѣха да се повредятъ.

Сега тѣ не се боятъ отъ студа, защото слънцето ги стопля.

На всички дръвчета въ градината пжпкитѣ не наедряватъ. Ония дръвчета, около коренитѣ на които има натрупанъ снѣгъ, нѣматъ едри пжпки. Когато цѣпнахме кората на едно отъ тия дръвчета, видѣхме, че по-малко сокъ имаше въ него. Защо? — Слънцето не може да стопли земята край коренитѣ на тия дръвчета. Почвата тамъ е още замръзнала, и коренитѣ не могатъ да смучатъ храна.

3. *Слънцето събужда вжсеничкитѣ въ гнѣздата имъ.* Ние разгледахме вжсеничнитѣ гнѣзда по клонитѣ на нѣкои дървета. Тия гнѣзда видѣхме още презъ есента. Тогава въ тѣхъ бѣха се излупили дребни вжсенички. Презъ зимата тѣ спѣха като умрѣли. Сега тѣ вече мърдатъ. Най-напредъ се размърдаха вжсеничкитѣ въ оная страна на гнѣздата, която е обръната на югъ. Защо?

4. *Топлото време кара и пчелитѣ да се размърдатъ.* Презъ дупчицата на кошера тѣ излизатъ на припекъ, похвърчатъ малко изъ въздуха и пакъ се връщатъ. Ние видѣхме нѣколко пчели, кацнали по пжпкитѣ на дърветата. Отъ тамъ събиратъ лепкаво смолесто вещество. Съ него изпушватъ и измазватъ дупчицитѣ на кошера си. Презъ зимата много пчели сж измрѣли. Пчеларьтъ отваря кошеритѣ и изхвърля измрѣлитѣ пчели.

5. *Цвѣтата и тревитѣ сжщо се събуждатъ.* Листата на кокичето сж пробили земята. Едни токущо се показватъ отъ земята, а други сж се разтворили. Листата, които се подаватъ отъ земята, сж долепени единъ до другъ. Върхътъ имъ е остъръ. Отгоре сж покрити съ ципестъ листъ. Така листата по-лесно пробождаатъ земята. Между разтворенитѣ листа стои стѣбълце съ пжпчица на върха. Въ нея е скрито цвѣтче. Има и цѣфнали кокичета. Бѣлиятъ имъ цвѣтъ виси надолу. Въ единъ отъ тия цвѣтове видѣхме да влиза пчела.

Поникнали сж листата на крема, лалето и зюмбюла. Тѣ сж заострени и яки, за да могатъ да пробождаатъ по-лесно земята. Край плета сж поникнали различни треви. Познавате ли ги? Кажете имената имъ! Копривата е вече доста израстнала.

6. *Наблизу до плета видѣхме и нѣколко купчинки отъ прѣсна влажна прѣстъ.* Кой ги е натрупалъ? — По тѣхъ познаваме, че къртицата е започнала да рови изъ почвата. Презъ зимата тя бѣ отишла дълбоко въ земята.

6. *Градинарьтъ сжщо се залавя за работа.* Той събира изсъхналитѣ стѣбла на ланскитѣ трева, откършва изсъхналитѣ клончета на дърветата, натрупва ги на купъ и ги за-

палва. Съ ножици, вързани на дълъг прът, изрѣзва вжсеничните гнѣзда и ги изгаря. Бърза да очисти дърветата отъ тѣхъ, докато вжсеницитѣ не сж излѣзли отъ кжщитѣ си, защото после мжчно се чистятъ. Ще плѣзнатъ по клонкитѣ и ще изядатъ листата и цвѣтоветѣ.

Градинарътъ прегледва почвата, но вижда, че още е рано да се сѣе и копае. Земята е още много кална, снѣгътъ навсѣкжде въ градината не се е стопилъ. Ще почака още една-две седмици, докато земята поизсѣхне, и тогава ще започне да копае и сѣе.

Презъ тия две седмици градината още повече ще се промѣни. Какво ще стане въ нея, ще научите сами, като отивате всѣки день въ вашитѣ градини и разглеждате дърветата, цвѣтята и пчелитѣ. *Наблюдавайте тамъ :*

1. Кога се разтварятъ пжпкитѣ на градинскитѣ дървета (череша, слива, ябълка, круша, дюля).
2. Листата ли по-напредъ се рвзвиватъ или цвѣтоветѣ.
3. Какъ стоятъ листата, когато излизатъ отъ пжпкитѣ.
4. Кои насѣкоми посещаватъ цвѣтоветѣ.
5. Кога окапватъ цвѣтоветѣ и се разлистватъ дървесата.

Въ зеленчуковата градина.

Презъ есенъта ученицитѣ се запознаха съ най-важнитѣ зеленчукови растения. Тѣ наблюдаваха, обаче, само единъ моментъ отъ развитието на тѣзи растения. Много сведения за живота имъ бѣха съобщени наготово. Сега ни предстои да провѣримъ чрезъ редица наблюдения ученото презъ есенъта, да го допълнимъ и да разширимъ съдържанието на ония представи, които сме дали на нашитѣ ученици. Бързо развиващиятъ се животъ презъ пролѣтѣта не може да се изучи само съ едно или две наблюдения. Ето защо тогава учителътъ нѣколко пжти ще заведе ученицитѣ въ зеленчуковата градина и ще ги накара да наблюдаватъ работата на градинаря, посѣването, поникването, цвѣтежа и отглеждането на зеленчуцитѣ. Наблюденията къмъ края на учебната година ще се сумиратъ въ единъ общъ урокъ : „Зеленчуковата градина презъ пролѣтѣта“. Ето какво може да се наблюдава пролѣтъ тамъ :

1. Работата на градинаря презъ ранна пролѣтъ : изораване, засѣване, разпредѣление на лехи. Посаждане на лука, чесъна, картофитѣ, рѣпата (глави), цвѣкло (корени) и др.
2. Рѣтила : засѣване семената на пипера, доматиѣ, зелето. Разсадъ.
3. Сѣитба на семена отъ рѣпа, цвекло, салата, бобъ, спанакъ, тикви, краставици. Канъ се сѣятъ ?
4. Цвѣтове на рѣпата, цвѣклото, майданоса, зелето и др. зеленчуци.
5. Цвѣтоветѣ на спанака. Наредба на листата по стѣблото.

6. Работа на градинаря около изникналитъ зеленчуци презъ априлъ и май: плѣвене, прекопаване, разреждаване на зеленчуцитъ.

7. Животни, които се срещатъ изъ градината презъ пролѣтѣта: попово-прасе, къртица и др.

На полето.

1. Първи пролѣтни цвѣта въ нивитъ и ливадитъ.

2. Пролѣтна оранъ и сѣитба. Какви семена се сѣятъ? Какъ се сѣятъ?

3. Пѣсенъта на чучулигата.

4. Кога пристигнаха гургулицитъ и гължбитъ?

5. Пристигане на пѣдпѣдъци. Пѣсенъта имъ. Хвъркане.

6. Гнѣздо на врани и свраки. Какъ виятъ гнѣзда. Яйца. Малки въ гнѣздата.

7. Кога излиза за пръвъ пѣтъ лалугерътъ. Какъ изглежда той?

8. Цвѣнали ягоди и детелина.

9. Поникнали и цвѣнали плѣвели. Какъ растатъ житнитъ растения около плѣвелитъ?

10. Първи класове на житнитъ посѣви. Цвѣтове.

Около дома.

1. Първи пилци. Какъ се измѣтиха, какъ кокошката ги води, пази и гледа.

2. Малки врабци.

3. Малки котенца. Грижи на майката.

4. Малки кученца. Грижи на майката.

5. Кога пристигнаха ластовицитъ. Тѣхната работа. Малки. Храна.

6. Кога пристигнаха щърковетъ. Отде дойдоха. Какво носятъ въ гнѣздото си. Кѣде ходятъ.

7. Работата на паяка въ обора и кѣщи. Паякови яйца. Малки паячета.

8. Кога оставятъ да се излупи бубеното семе. Какъ се излупва. Малкитъ бубени червейчета.

Отгледайте нѣколко буби въ учебната стая съ участието на цѣлото отдѣление.

Въ гората.

(по Валтеръ).

Уредете рано напролѣтъ излетъ въ широколистна гора. Следъ две седмици повторете го, за да разгледате, какви промѣни е направила пролѣтѣта въ растителното царство. Наблюдавайте, какъ се разтварятъ пжпкитъ на храститъ и дървесата. Забележете, въ каква последовностъ различнитъ дървеса развиватъ своитъ цвѣтове и листе, какво влияние при това имъ оказва сѣнчестото или слънчевото мѣстоположение.

какъ действува на растения пролѣтния топълъ дъждецъ или понижението на температурата.

Послушайте концерта на горскитѣ птици и опитайте се да различите срѣдъ него най-характернитѣ гласове на отдѣлнитѣ птици.

Обърнете внимание на окапалитѣ по земята миналогодишни листа, чиито петурки вече сж изгнили отъ влагата; на множеството семена, които поникватъ изподъ пласта гнили листа; на миналогодишнитѣ плодове (осенъ, кленъ, елха и и др.); на отсѣченитѣ дървета и тѣхнитѣ пънове, на липата, бръста и клена, пустнали странични издѣнки.

Посочете насѣкомитѣ, които посещаватъ цѣвналата върба. Разгледайте реситѣ на лѣската.

Разгледайте на отсѣченитѣ дънери строежа на дървесата. Помжчете се да си въобразите, какъ е изглеждала гората преди много години, когато могщиятъ джбъ е билъ още желдъ. Поговорете за възрастъта на различнитѣ дървета.

Защо така охотно отиваме въ гората?

Всички ли поникнали семена израстватъ въ високи дървета?

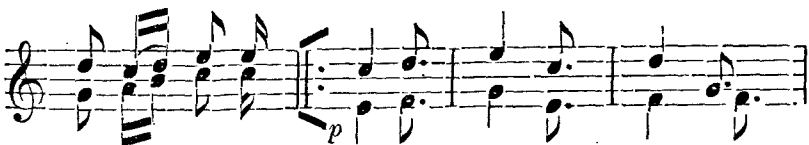
Предпролѣтъ.

Рженица. Весело.

Г. Колевъ

1. При-смѣхулникъ ку-ку-рякъ, кривна ве-се-
2 Ше-говитъ под-ка-ня, бу-ди, бу-бу-леч-ки,

ло кал-пакъ и за-ше-та по ли-
пе-пе-ру-ди. дреб-ни, мъ-ни-ни му-

ва-ди, по по-ля-ни и гра-ма-ди
шички и враб-ци и пой-ни птички.

А

се раз- лис-ти. Тън-ко - пис-на ку- ку- ря- ка:

„Нъ-ма вре-ме да се ча- ка!“ В — КРАЙ.

Отъ Я. 4) Но гласа му чува всички,
И деца и пойни птички,
Животинки и мушици,
Все напети хубавици.
И разцъфнаха цвѣтата, } 2
По горитѣ и полята . . . }

Чакъ тогава кукуряка
Позасука си мустака
И запѣ, засмѣнѣ, унесенѣ,
Пролѣтната чудна пѣсенѣ . . . } 2

И. Стубель.

Ела, о пролѣтъ мила!

Дуетъ.

Като маршъ

Г. Колевъ

1) Е - ла, е - ла, о пролѣтъ ми- ла и

слънце топ-ло до-не - си че до-ста зи-ма

ни гне - ти- ла, е - ла, при насъ се ти вес-

3. А ние малкитѣ дечица
Отъ теменужки и синчець,
В'гърди с'разтупкани сърдчица
Ще поднесеме ти вѣнецъ.

Г. П. Бойчевъ.

Весело овчарче.

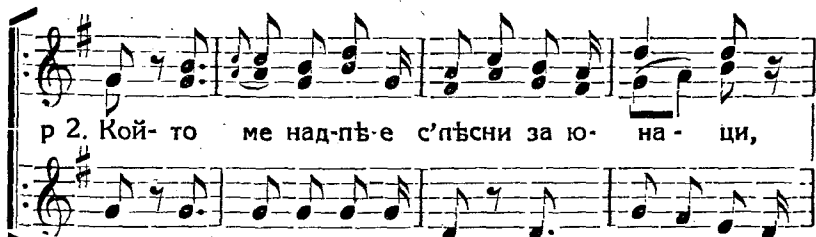
Рженица.

Г. Колевъ.

бѣлъ ка - валъ на-ду-ва, чуд-ни пѣс-ни сви-ри

Кой-то ме над-пѣ-е с'пѣс-ни за ю-на-ци,

3. Който ме надсвири
С'кавалъ рѣзбалия,
Ваклуша му давамъ
С'звѣнчето на шия.
(Не се повтаря).

4. Кой ме надиграе
В'крѣшна рженица,
Стадо му харизвамъ,
Кавалъ и абица.
(Повтаря се).

Първата част
не се повтаря!

2

Весѣ Паспалева.

М. Н. Матеевъ,
учителъ въ с. Агатово, Свищовско.

РАЗШИРЕНИЕ НА ТѢЛАТА ОТЪ ТОПЛИНАТА.

(Урокъ въ IV отдѣление).

Задачи за наблюдение. Единъ день, преди да се предаде този урокъ на ученицитѣ, учителътъ имъ поръчва да наблюдаватъ следното:

1. Какъ ковачътъ поставя шината на колелото.

2. Какво става съ млѣкото, когато се вари.
3. Какво става съ оставенъ сждъ съ вода на студа.
4. Деца, ще си вземете по два гвоздеа, по единъ кжсъ тенекия, по една металическа кутия и по единъ мѣхуръ.

Втория день.

На масата учительтъ е донесълъ гравизандовъ пръстенъ. епруветка съ вода, въ която е вкарана тръбичка съ цвѣтна течность, спиртна лампа, каучуковъ балонъ и др.

Провѣрка на добититѣ представи отъ наблюдението.

— Деца, изпълнихте ли поржкитѣ ми? При кои майстори ходихте да наблюдавате? Какво видѣхте?

— Азъ ходихъ при бая Ивана. Той е коларъ. Изви шината и я сложи на наплатитѣ, но бѣше тѣсна. — Бати Иване, тя е тясна! Какъ ще я сложишъ? — „Не бързай!“ ми каза той.

Следъ малко той сложи шината въ огъня. Тя свѣтна. Взеха я бати Иванъ и чирачето му и я сложиха на наплатитѣ И ето че стана.

— После? — После колелото взе да пука.

— Защо? — Защото шината се сви и стегна колелото.

— Какво научи ти отъ това?

— Научихъ, че шината, като се нагрѣва, се разширява, а като изстине, се свива.

— Другъ да ми каже нѣщо?

— Господинъ учителю, ти ни каза да наблюдаваме, какво става съ млѣкото, когато го варимъ. Отзарана мама сложи на огъня да ва ри млѣко. Понеже бързахъ да закуся, че да дойда на училище, накладохъ голѣмъ огънь. То почна да става все повече. Мама, като го видѣ, каза: „Махни го отъ огъня!“ Азъ го магнахъ, и то остана, колкото бѣше и порано.

— Какво научи ти отъ това?

— Научихъ, че млѣкото отъ топлината се разширява, а отъ студа се свива.

— Господинъ учителю, азъ пѣкъ напълнихъ едно гърне съ вода и го оставихъ на студено. Като станахъ отзарана, то се бѣше пукнало.

— Другъ да ми каже нѣщо?

(Деца разказватъ редица други свои наблюдения, и опити съ мѣхури).

По този начинъ учителя добива ясна представа, какво ученицитѣ сж забелязали при наблюденията си).

Опити въ учебната стая. Всички ученици сж си донесли гвоздеи, металически кутии и тенекиени кжсове.

Слага се на кутитѣ напоенъ памукъ съ спиртъ и се запалва. Настава оживление. Учебната стая е лаборатория.

— Деца, пробийте съ гвоздеитѣ по една дупка на кутитѣ!

- Какъ влиза гвоздеятъ въ дупката ?
 - Лесно.
 - Я затоплете гвоздея ! Влиза ли сега гвоздеятъ ?
 - Не влиза.
 - Нека изстине ! Я вижте сега ! — Сега влиза лесно.
- (Прави се опитъ и съ Гравизандовъ пръстенъ),

Схващане.

- Какво тѣло е желѣзото ?
- Твърдо.
- Какво става, като го нагрѣваме ?
- Разширява се.
- А като изстине ?
- Свива се.
- Повтори, Христо, това !

Твърдитъ тѣла отъ топлината се разширяватъ, а отъ студа се свиватъ ! (Това се написва на дъската).

- Сега да направимъ опитъ съ епруетката.
- Вижте, деца, до къде е водата ?
- До срѣдата на тръбичката.
- (Епруетката се нагрѣва, и водата почва да излиза).
- Ами я вижте, какво стана съ водата, като я нагрѣхмехме ?
- Тя се увеличи и почна да излиза.
- Защо става така ?
- Защото водата отъ топлината се разширява.

Схващане.

- Какво стана съ водата, като я нагрѣхмехме ?
- Тя се разшири.
- А като изстина ?
- Тя се сви.

Течнитъ тѣла отъ топлината се разширяватъ, а отъ студа се свиватъ. (Това се написва на чер. дъска).

Прави се опитъ съ каучуково балонче и се извлича следното :

Въздухообразнитъ тѣла отъ топлината се разширяватъ, а отъ студа се свиватъ.

Общо схващане.

Извлича се следното : *Тѣлата отъ топлината се разширяватъ, а отъ студа се свиватъ.*

(Изключение прави водата, когато замръзне. Да се обърне внимание).

Мих. Д. Николовъ.

учителъ въ Варна.

ПАПКА ЗА РИСУВАНЕ

(Цѣлостно обучение въ IV отдѣление).

Единъ съвсемъ незначителенъ случай ми даде поводъ за този урокъ. Може би и много други подобни сме имали въ своята практика, но не си даваме трудъ да ги напишемъ и запознаемъ колегитъ си съ своята работа. А това, безспорно, е отъ голѣмо значение за подобрене на ежедневната ни практика. Не съ претенция на съвършенство, нито пъкъ съ желаніе да се копира и подражава, отколкото да служи за стимулъ да се стремимъ по тоя начинъ да осмисляме своята и на ученицитъ си работа, го предлагамъ азъ.

* * *

Въ часъ по рисуване съмъ. Ученицитъ, вдъхновени отъ работата, трескаво сж се заели съ по-хубавото и по-художествено изпълнение на зададеното. И, наистина, въ края на часа катедрата ми е отрупана съ множество завършени детски рисунки, всѣка изразяваща детския усѣтъ къмъ хубаво, изящностъ, тънкота на линии, колоритъ на тонове и пр. Отъ всичката тая работа личи, какъвъ интересъ е вложенъ отъ децата, колко много ги е увлѣкла тая работа и съ какво старание сж я изпълнили. Колко мжки, колко въздишки и възклицания сж изтръгнали тия рисунки изъ крехкитъ детски гърди! А каква радостъ се чете по лицата на тѣхнитъ изпълнители! Радватъ се тѣ, радвамъ се и азъ. Но не би ли могла тая радостъ да бжде по-дълга и паметна, а работата по-полезна?

Седа самъ надъ тия детски творби и мисля.

Ето тая на Коста. Не му липсва разбиране, нито пъкъ чувство. Линиитъ му вѣрни и сигурни, но . . . рисунката му издава не сериозно третиране. Изцапана, измачкана, много изтривана съ лоша гума, тукъ-тамъ оставено недовършено, а и самиятъ листъ не форменъ — откъснатъ небрежно отъ блока.

Втора. Любка, една отъ най-добритъ ученички въ отдѣлението. Не ѝ се отдава рисуването. Виждамъ, какъ се измъчва, какъ поглежда рисунката на другарката си, стреми се да подражава, но . . . при всички старания, сама не си я харесва.

Трета. Илийчо, сжщо добъръ ученикъ, винаги внимателенъ, учтивъ, изпълнителенъ въ всичко. Рисунката му издава цѣлото душевно богатство на своя изпълнител. Всѣка линия, всѣки тонъ показва ценене своята работа. А това го издига много високо надъ всички. Дълго се спирамъ на неговата рисунка. Па и подписа си грижливо сложилъ въ дѣсния доленъ жгълъ четливо и красиво.

Гледамъ други, четвърта, пета, шеста и т. н. рисунки. И единъ тежъкъ въпросъ легна въ съзнанието ми: Защо всички деца не сж изработили еднакво тая рисунка? Защо всички не гледатъ тъй сериозно на своята работа? Защо не ценятъ своя трудъ? Защо? . . . А какъ може да се отстрани това зло? Мога ли съ нѣщо да подсиля и подпомогна тѣхната работа?

Плодъ на тия мисли даде предлагания урокъ.

* * *

— Деца, казвамъ на следния день, вашитѣ рисунки ми много харесаха. Но тѣ биха били много по-хубави, ако всички рисувахте на еднакво голѣми листове, ако тия листове сж до край чисти, гладки и рисункитѣ внимателно извършени. Тогава бихъ наредилъ всичкитѣ ви рисунки на стенитѣ въ класа, та да очудимъ всѣки посетителъ. Искате ли да направимъ така?

— Искаме, искаме, г. учителю. Кажете ни, какъ ще стане това. Хей, че хубаво ще бжде!

— Добре, това ще стане първо, като си направимъ по една папка за рисуване. Върху нея ще рисувате, а вътре ще пазите рисункитѣ си до привършването имъ.

— Но какъ ще я направимъ, г. учителю? Кога ще я направимъ? Отъ какво ще направимъ тая папка? Какво е това папка? . . . безброй нетърпеливи въпроси.

— Никой отъ васъ не е ли виждалъ папка? Отъ какво сж направени папкитѣ?

— Отъ мукава.

— Кой е виждалъ папка? Разкажи, каква папка си виждалъ.

— Татко е адвокатъ, поде Хари. Той често носи дома папки съ книжа. Това сж дѣлата му въ сжда. А върху папката е напечатано „Дѣло“. Но какъ ще рисуваме ние върху такава папка? — бърза той да пита.

— Татко пъкъ, обажда се други, има папка върху бюрото си съ попивка върху нея.

— Сестра ми има една папка, въ която държи изсушени цвѣтя.

— А можете ли ми каза, кой е направилъ всички тия папки?

— Ето една папка, за каквато разправи Хари. Разгледайте я и обяснете, какъ е направена. Можете ли направи такава папка?

Децата разглеждатъ предложената папка. Обсжждатъ формата, материалитѣ и начина за изработването. Миналата година тѣ си направиха въ часа по ржчна работа „Дяволско“ тевтерче. Това е нѣщо подобно, но по-голѣмо.

Звънецът прекрати това оживление въ отдѣлението и насочи вниманието и мислитъ имъ другаде.

— Деца, завършихъ азъ, тая работа ще стане полека-лека. Вие у дома ще узнаете цената на папкитъ, за които говорихме. Нѣкой може да попита въ книговъзницата за ценитъ на нуждитъ материали, та да можемъ да пристѣпимъ веднага къмъ работа.

* * *

Следъ обѣдъ децата идватъ бодри, весели, че се снабдили съ много и пълни сведения. Други носятъ разни видове папки. Разглеждаме ги, разсждаваме върху тѣхнитъ форми и практичността имъ за нашата работа.

— Татко купилъ папката за бюрото си за 50 лева. Много е скъпа. Но тя не е за насъ.

— Татко пъкъ купилъ папката „Дѣло“ за 10 лева.

— Евтено, г. учителю. Такава да си направимъ.

— Разгледайте я добре и нека размислимъ, какъ можемъ да я пригодимъ за рисуване.

— Ще взема една мукава, ще я разрѣжа на две, ще залепя едно платно и хайде — обажда се Коста, който винаги и въ всичко е бързъ и решителенъ.

— Така съ уста е лесно, възражава Божидаръ, но я вземи да я правишъ, че ще видишъ, лесно ли е.

— Но деца, ние ще си правимъ папка за рисуване. Каква трѣбва да е тя? Какъ ще ни служи за рисуване? Я помислете по-добре върху това.

— Зная, зная, каква ще е тя, добави Лилито. Братъ ми е ученикъ въ прогимназията. Той обтяга рисувателния си листъ върху една дървена рамка. Нѣщо такова ще е нашата папка.

— Чакай, сътихъ се, г. учителю, обажда се Грети. Азъ видѣхъ една папка съ кюшета на четиритѣхъ жгли. Подъ тѣхъ подпъхватъ попивателна хартия. Не може ли и ние да си направимъ такава и да подпъхваме рисувателния листъ?

— Да, ти сполучи, Грети. Тъкмо такава папка мисля да си направимъ. Можешъ ли начърта, каква папка си видѣла? Така. Каква форма ще има нашата папка? Какъ ще си я начъртаемъ най-лесно и по-точно? Какви размѣри трѣбва да има? — $\frac{1}{8}$ рисувателенъ листъ. Да има ли платно на ржба или какъ мислите ще стане по-твърда на ржба? Ето ви една мукава срѣдна дебелина (№ 40), единъ рисувателенъ листъ. За колко рисунки ще е достатъченъ и колко платно ще е нужно за жглитъ?

* * *

На другия день имаме следното: една мукава № 40 струва 12 лв., единъ рисувателенъ листъ — 4 лв. платно ще отиде

за 1 лв. Представи се на ученицитѣ мукавата и листа. Измѣриха дължината и ширината на дветѣ. Установи се, че за една папка ще е нужно $\frac{1}{4}$ мукава, а на първо време е достатъчно и $\frac{1}{4}$ листъ, който ще послужи за две рисунки.

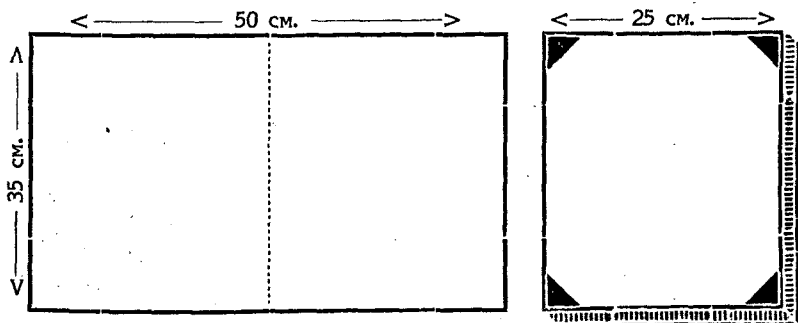
— По колко ще струва папката на всѣкиго съ тия два рисувателни листа? Колко лева ще струватъ папкитѣ на 44 ученика? Какво ще трѣбва да си набавимъ?

— Ето една задача, която неусѣтно завладѣ отдѣлението. Всички работятъ.

Една мукава става за 4 папки. За 44 папки трѣбватъ 11 мукави по 12 лева = 132 лева. Сжщо и 11 рисувателни листа по 4 лева = 44 лева. И 44 лева за платно. Всичко 220 лева.

— Ще направимъ тази доставка чрезъ ученическата кооперация, обажда се Илийчо, който е счетоводител на спестовния отдѣлъ на кооперацията. И като ни направятъ най-малко 10% на сто отстъпъ, ще получимъ 22 лева. Значи за 4 бедни другарчета ще дадемъ материалъ безплатно и 2 лева ще останатъ въ кооперацията.

Решено и сторено. Всички носятъ по 5 лева. Предаватъ ги на касиера на кооперацията. Доставиха се мукавитѣ и всѣкиму се даде по $\frac{1}{4}$ мукава. Измѣриха се отново размѣритѣ на рисувателни листъ. Установи се размѣра и формата на папката. Единъ я начърта на таблата:

Следъ това се изрѣзаха съ доставенитѣ пакъ чрезъ кооперацията книговѣзки ножчета. Посрѣдата мукавата се само прегъна, безъ да се прерѣзва, за да бже по-здрава и твърда въ ржба. Всѣки си раздѣли даденото платно на 4 равни части, които облепи външно по жглитѣ. За красота и за да се прикриятъ поупукванията на мукавата се облепи съ синя целулозна хартия. Скоро папката бѣше привършена.

Въ процеса на работата ученицитѣ беседваха за твърдостта на мукавитѣ, за материалитѣ, отъ които се приготвяватъ. Спомниха си за прочетеното въ книгата „На пжтъ“, че книжно-мукавяна фабрика има въ Костенецъ. Изведнажъ

се принесоха на самото мѣсто. Иорданъ, който бѣ ходилъ това лѣто съ майка си на Костенскитѣ бани, разправи за мѣстоположението, красивитѣ борови гори, за шумния Костенецки водопадъ, за Рила, която се издига надъ тѣхъ и пр. и пр. Приказваха, какъ се фабрикува хартия и мукава. Отъ какви материали се приготвяватъ. Спомниха си за събирачи на отпадъци отъ хартии и мукави изъ града и магазинѣ. Какъ тѣ се прехранватъ съ такава нищожна работа. Изтъкна се начина за превозването на мукавитѣ отъ фабриката до насъ. Какъ тѣ сж навързани на връзки по 25 кгр. всѣка. Че въ връзкитѣ има различно число мукави, споредъ дебелината имъ. Споредъ това е и цената. Ако връзката съдържа 40 мукави, тя е отъ № 40, ако съдържа 35 мукави — № 35 ит. н. Отъ това се направи изчисление: колко струва мукава № 50, № 30, № 25, № 45, № 70 и т. н.

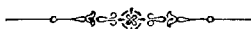
Процесътъ на самата работа даде поводъ да се оцени труда на книговѣзца. Какъ той, за да се улесни, си доставя разни машини. Ученицитѣ сж виждали тия машини и имъ се обясни службата на всѣка машина.

Нѣкои казаха, че въ читанката ни има четиво „Малкия печатаръ“ — Да го прочетемъ. Други посочиха четивото „Въ фабриката“. Ученицитѣ четеха и разгледаха дветѣ четива едно следъ друго. А си и попѣха пѣсенята „Да работимъ!“

Папката е вече готова. Всички радостно я оглеждатъ и не могатъ да повѣрватъ, че сж могли да си я направятъ. А колко спомени имъ носи тя!

Сега да рисуваме. Поставяме си рисувателния листъ въ жглитѣ на папката. Начъртава се рамка отъ 2 см. ширина. И започваме работа съ новъ устремъ и желание рисунката ни да бжде за „предъ хората“. И, действително, рисункитѣ на ученицитѣ ми сж вече по-издържани и ценени отъ самитѣ тѣхъ. А когато работата носи удоволствие на свой творецъ, тя е полезна и за цѣлото общество.

Така съвременното училище по пжтя на творчеството ще буди самодейностъ у детето и ще създава добри и дейни граждани на своята страна.

Ив. Георгиевъ — София.

ОРЕЛЪ, РАКЪ И ЩУКА.

(Урокъ за IV отдѣление).

Орелъ, ракъ и щука
Не зная по каква сполука,
Таквазъ имъ работа дошла
Да теглятъ наедно кола.

И ето, тѣ се впрѣгатъ,
 Ей тѣй, че ще се пукнатъ чакъ,
 А пуститѣ кола не мръдватъ пакъ.
 Тѣ можаха покара
 Най-лесничко товара,
 Но на! Орелътъ, като крилатъ,
 Все теглилъ на високо,
 Киръ Рачо теглилъ нанаяздъ,
 А шуката — въ дълбоко.
 Кой кривъ, кой правъ — не знамъ —
 Но товарътъ и до днесъ е тамъ.

Сполучливо обрисувана картина отъ съвремения семеенъ, общественъ и дори народостопански животъ. Чудесна характеристика на днешния ни несговорчивъ животъ! Едно острило, което бодее всѣка чувствителна натура, и жилавъ бичъ за закоравѣлитѣ и препълнени съ подлости души!

Какво носи тая басня? — Кжса поука за сговорчивостъ, за солидарно сътрудничество, за подборъ на другари. И отъ нея ние можемъ да изровимъ само тази поука. А тя ще изпъкне, когато картината се представи живо и въ подробности. Понататѣкъ ще говори разумътъ.

* * *

— Учихме и за орела, и за рака, и за шуката. Познавате ги. Кжде живѣятъ тѣ? Какъ се движатъ? ... Да видимъ какъ отдавна починалиятъ нашъ поетъ И. Р. Славейковъ ги е впрегналъ въ кола! ... Прочетете баснята и вижте, колко и какви картини ни рисува той! ...

— Да, първата картина: рѣка — въ нея се вижда ракъ, който разперилъ перка, за да блъсне водата и да се измъкне назадъ; въ единъ виръ се забѣлязва шука, която се спуща въ дълбочината; а надъ тѣхъ — орелъ, съ разперени крила, се устремилъ къмъ синьото небе; на брѣга — кола, пълна съ разни нѣща.

— Втората картина: обвързани съ вжжета — орелътъ, ракътъ и шуката се напъватъ.

— Да разгледаме баснята по части! ... Прочетете първия куплетъ! (Обясняватъ се непознатитѣ думи) ... Какъ разбирате вие израза: „Таквазъ имъ работа дошла да теглятъ заедно кола“! ... Възможно ли е това? ... А тогава какъ ще трѣбва да разбираме това?

— На трима несговорчиви хора, на трима души, които не могатъ да съгласуватъ силитѣ си, било възложено да извършатъ една работа.

— На какво оприличава Славейковъ тия трима несговорчиви хора? ...

— Прочетете втория куплетъ! ... Непознати думи? ... Обяснете тоя куплетъ!

— Наложило се на несговорчивитѣ хора да извършатъ общата работа, полагатъ голѣми усилия, но всѣки гледа за себе си, всѣки иска да завладѣе богатството въ „колата“... и работата не върви, т. е. не могатъ да придобиятъ нищо...

— Кой е кривиятъ, виновния — авторътъ не знае. Вие познахте ли? . . .

— Ние четохме една басня. За какво се говорѣше въ тази басня? . . . А какво се разбира? . . . Поуката?

— Какво би станало, ако биха „изкарали колата“, ако бѣха завършили работата си? . . . А когато всѣки гледа своитѣ интереси? . . . Заключение то ви? . . . Какъ ще разбирате, когато чуете израза: — Ето, като орела, рака и щуката? . . . Вие виждали ли сте такива случаи? — Резултатитѣ?

* * *

— Да прочете единъ — да видя, какъ ще го четет! . . . Като се вдълбочавахме въ четивото, ние видѣхме, за кого се отнася първия куплетъ, за какво втория и за какво третия. Вие виждате, че авторътъ усмива неджитѣ въ нашия животъ. Когато вие усмивате нѣкого, съ какъвъ тонъ и съ какви изрази на лицето говорите? . . . Прочетете го така! . . .

Следъ това, учителътъ дава образецъ прочитъ.

За да покаже, какъ трѣбва да се чете при запетанитѣ и на мѣста, кжде нѣма поставенъ знакъ, но паузитѣ сж належаци, той се спира на диспозицията на черната дѣска:

Орелъ || ракъ || и щука ||
 Не зная || по каква сполука ||
 Таквазъ имъ работата дошла ||
 Да теглятъ наедно кола.
 И ето || тѣ се впрѣгатъ ||
 Ей тъй || че ще се пукнатъ чакъ ||
 А пуститѣ кола || не мръдватъ пакъ . . .

Чете и показва, защо е поставилъ || и какъ гласътъ му при тия знаци варира.

Следва ученическия прочитъ за упражнения въ естетическо четене.

— Въ тази басня азъ съзирамъ и други особености. Вижете какъ е написана тя!

— Като стихотворение.

— Да видимъ има ли рими!

— Има: „Щука — сполука“, „дошла — кола“, „чакъ — пакъ“, „покара — товара“ . . .

— Кое е хубавото въ тази басня?

— Учи ни къмъ сговорчивостъ и разбирателство.

— Описва ни живота въ иронична форма.

— Дава ни сполучливи рими.

Н. Калмуковъ,

прогимназ. учителъ въ Търново.

ЛИЦЕ НА ГЛАГОЛА.

(Урокъ по граматика въ I класъ).

Цель: *Този часъ ще си направимъ едно малко съчинение и ще говоримъ за глаголитъ въ него.*

— Спомнете си вчера, кжде ходихме! — Вчера ходихме на разходка. — Напишете това изречение въ тетрадитъ си. Живко, напиши го върху черната дъска. Кой закъснѣ за разходката. — Сашка. — Сашке, кажи ни, какво направи вчера ти? — Азъ закъснѣхъ. — Напишете и това изречение. — Какво направихъ азъ на Сашка? — Бележка. — Кажи на другаритъ си, Сашке, какво ти казахъ азъ. — Ти често закъснѣвашъ, Сашке, ми каза учителтъ. Да напишемъ и това изречение. — Илия, напиши го на черната дъска. — Кажете, какво друго казахъ азъ на Сашка? — Вчера ти пакъ дойде късно. — По този пътъ извличаме и записваме върху черната дъска разказчето:

Вчера ходихме на разходка. Азъ закъснѣхъ. — Ти често закъснѣвашъ, ми каза учителтъ. Вчера ти пакъ късно дойде на училище. Защо закъснѣвашъ? — Азъ закъснѣхъ, защото мама лежи болна, господинъ учителю! Вчера стояхъ при нея, а днесъ татко ме прати за лѣкарства. — Отъ кога лежи болна майка ти? — Отъ три дни.

Да прочетемъ първото изречение. Единъ да прочете само глагола на първото изречение. Подчертайте го въ тетрадитъ си „Ето азъ ще го подчертая на черната дъска.

Като кажемъ „ходихме“, какво разбираме? Че се върши действие. — Какво действие? Кой казва това? — Ние. — А кой върши действието. — Пакъ ние.

— Прочети, Георге, второто изречение. Коя дума е глагола въ това изречение? — Закъснѣхъ. — Кой е извършилъ действието? — Сашка. А кой говори? — Сашка. Значи, кое лице върши действието? — Лицето, което говори. Да повторимъ това. Да прочетемъ третото изречение. Кой е глаголтъ въ това изречение. — Закъснѣвашъ. — Кой говори тукъ? — Учителтъ. — На кого говори? — На Сашка. — Кой върши действието? — Сашка. — Значи, кое лице върши действието? — Лицето, на което се говори. — Повтори, Атанасе, това.

— Кой е глаголтъ въ изречението: „Вчера ти пакъ дойде късно на училище“. — Дойде. — Кой говори. — Учителтъ. — А кой върши действието? — Сашка. — Значи и този глаголъ какво ни показва? — Че действието се върши отъ лицето, на което се говори.

— Нека сега разгледаме глагола въ изречението: *„Мама̀ лежи болна, господине учителю.“* — Коя дума е глаголътъ въ това изречение? — *Лежи.* — Кой върши действието? — *Майката на Сашка.* — Кой ни говори това? — *Сашка.* — За кого ни говори Сашка? — *За майка си.* — Значи този глаголъ какво ни показва? — *Че действието се върши отъ лицето за което се говори.*

По сѣщия начинъ се разглеждатъ глаголитѣ и въ другитѣ изречения.

— И тъй, кажете ми, какво показватъ глаголитѣ: *ходихме, закѣснѣхъ и стояхъ?* — *Тия глаголи показватъ, че действието се върши отъ лицето, което говори.*

— Какво показватъ глаголитѣ: *закѣснѣвашъ и дойде?*

— *Тия глаголи показватъ, че действието се върши отъ лицето, на което се говори.*

— А какво показватъ глаголитѣ: *каза, лежи отговори, прати?*

— *Тия глаголи показватъ, че действието се върши отъ лицето, за което се говори.*

— И тъй, кажете ми, колко вида сж глаголитѣ? — *Три вида.*

— Кои глаголи сж отъ първия видъ? — *Кои отъ втория?*
— *Кои отъ третия?*

Глаголитѣ, които показватъ, че действието се върши отъ лицето, което говори, сж глаголи отъ първо лице.

— *Пенке, повтори това!*

— Какво показватъ глаголитѣ отъ втория видъ?

— *Глаголитѣ, които показватъ, че действието се върши отъ лицето (лицата), на което се говори сж отъ второ лице.*

— *Лалке, повтори това!*

Какво показватъ глаголитѣ отъ третия видъ.

Глаголитѣ, които показватъ, че действието се върши отъ лицето (лицата), за което се говори, сж отъ трето лице!

— *Петко, повтори това!*

Нека си повторимъ, колко лица иматъ глаголитѣ? — *Кои сж тѣ?* — *I, II, III!*

— *Кога глаголитѣ сж въ първо лице?* — *Кога въ второ лице?* — *Кога въ трето?*

Упражнения.

1. Учителътъ казва изречения. Намиратъ се глаголитѣ и се опредѣлятъ класно, отъ кое лице сж.

2. Ученицитѣ казватъ изречения. Другарчетата имъ опредѣлятъ лицата на глаголитѣ.

Книгописъ и рецензии.

Д-ръ В. А. Мановъ—Училището и новата държава. *Частъ I. София. Книгоиздателство „Казанлъшка долина“.* 1935 год. Цена 30 лева.

Днесъ, когато въ областта на нашата образователна система се правятъ голѣми преобразования и работата на учителя въ училището и вънъ отъ него се направлява съобразно нуждитъ на новата държава, съ цель да се зазdrави нацията, — успѣхътъ на предприетата реформа въ областта на нашата образователна система зависи напълно отъ това, до колко учителятъ ще схване правилно нуждитъ на държавата и ще се проникне отъ новия духъ на времето, за да проведе правилно и съзнателно искането на новата държава и това на нацията. Затова е пълкъ необходимо той да знае и схване какво представлява отъ себе си новата държава, какви сж задълженията на училището къмъ държавата, и въобще, да се проникне отъ измѣненіята, които ставатъ днесъ въ схващаніята за новата държава.

Ето въпроситъ, които д-ръ Мановъ, единъ отъ най-добритъ наши педагози, разглежда въ горната книга *„Училището и новата държава“*.

Тая книга, която представлява № 1 отъ редица подобни книги, които ни обещава авторътъ, съдържа 6 статии върху отдѣлни въпроси изъ новото строителство на държавата и на училището.

Първата статия, съ която почва книгата, е *„Нация, държава и училище“*. „Нацията е едно органическо цѣло, единъ живъ организмъ, който не изчерпва своето съдържание само съ сегашното, но който е даденъ въ непрекъснатата върволица на минали, настоящи и бждещи поколѣния, въ една връзка съ раждания, както показва самата думата *latio*. Нацията би могла да се уподоби на едно езеро, въ което се вливатъ непрестанно жизнени струи на младитъ поколѣния, а отъ страна се отливатъ рѣкитъ на отминаващитъ поколѣния“. — (Стр. 10). Значи, животътъ и свежестта на нацията се поддържа отъ поколѣнията и отъ тукъ задължението на учителя, чрезъ възпитание да се въздействува за развоя и облагородяването на нацията.

Що се отнася до понятието „държава“, то тукъ сж отъ значение ония белези, по които това понятие се отличава отъ нѣкогашното схващане за него. Тия белези сж, че днешната държава не може да бжде нито съсловна, нито класова, а още по-малко партийна. Тя е етична организация съ една опредѣлена задача. Каква?—Да служи на нацията, да се грижи за културния ѝ подемъ. Но за да бжде тя етична, тя трѣбва да бжде преди всичко *правова*; т. е. държава, която

свежда своята намѣса въ живота до минимумъ. Така, въ тоя духъ, разглежда авторътъ първия въпросъ. Въ края на статията си той засѣга въпроса за отношението на училището къмъ държавата, като изхожда отъ отношението на отдѣлната личностъ къмъ държавата и на отдѣлния индивидъ къмъ цѣлото.

Въ втората своя статия „Социалпедагогически идеи въ миналото“, той прави, макаръ и бѣгълъ, но интересенъ прегледъ въ историята на педагогиката, за да констатира социалпедагогическитѣ стремежи въ образователнитѣ системи отъ времето на Спарта, че до най-ново време.

Не по-малко интересенъ е въпросътъ, който се разглежда въ третата статия — „Новиятъ гражданинъ и училището“. Тукъ авторътъ, подобно на много други, но повече неучители, недоволни отъ досегашната училищна система, вини училището за оня интелектуализмъ, който господствува и ще господствува и въ бъдеще, по понятни причини, въ него, както и за безвърието на младежъта. Не е тукъ мѣстото да се спираме по-обстойно на тоя въпросъ. И другаде трѣбва да се подирятъ тия причини. „Кжсогледството на досегашния образователенъ идеалъ, казва той, се крие именно въ това, че не се вглеждахме отъ всѣка страна въ живота, въ неговитѣ нужди. Ние гледахме да задоволимъ едната страна: да създадемъ логически умове, — творцитѣ, но не се вглеждахме, при какви условия това творчество може да се укаже поощрително за нацията и да я въздигне къмъ новъ подемъ.“

Затова погледитѣ днесъ на всички сж обърнати къмъ създаване чрезъ школата на новъ гражданинъ, въ когото хармонията между ума и сърдцето да бжде въ правилно съотношение, да бжде волево социална личностъ и да се чувствува като неотлъченъ стрѣкъ на нацията и т. н.“ (Стр. 41) Какъ ще стане всичко това? Ето въпросътъ, който стои откритъ. Въ края на тая статия авторътъ ни дава отличителнитѣ белези на новия гражданинъ. Отъ тукъ, отъ новото схващане на понятието за държава, нация и гражданинъ, г. д-ръ Мановъ излиза, за да докаже колко необходима и наложителна е една реформа на досегашната ни образователна система.

Общо взето, г. д-ръ Мановъ въ тоя свой трудъ разглежда най-грижливо и леко за разбиране едни отъ най-актуалнитѣ за новия учител въпроси, съ които той трѣбва да се справи въ своята възпитателна дейностъ за изграждане новата държава и възпитанието на младото поколение.

Д-ръ К. Свраковъ.

Първи стѣпки при обучението по четене и писане — непосредствено-аналитиченъ методъ. Отъ Хр. Николовъ, софийски училищенъ инспекторъ. Второ разширено из-

дание. „Хемус“, А. Д. за книгопечатане и издателство, София. 1934. Цена 20 лв., стр. 68.

Изденъ-наденъ защитниците на аналитичната четмописна метода у насъ все повече и повече се умножаватъ. А ведно съ това и застъпената отъ тѣхъ метода, въ единъ или другъ видъ, все повече и повече нахлува въ нашата училищна практика. Нѣма нищо по-лесно отъ това да провъзгласишъ нови обмислени педагогически идеи, па и нищо по-трудно, тия идеи да бждатъ приложени въ живота. Преди десетина години никой не смѣеше да говори за резултати отъ аналитичнитѣ четмописни методи. А днесъ въ тѣхъ никой не се съмнява! Никой другъ учебенъ методъ, макаръ да е ималъ логически и психологически достоинства, не може да се похвали съ такива бързи успѣхи, както аналитичната четмописна метода. На що се дължи това? Кои сж достоинства ѝ? Тая метода по-добре и по-бързо отъ всички други довежда детето къмъ четене по типа на възрастния човѣкъ. Тя внася въ учебнитѣ занятия известна цѣлостность, осмисленостъ и активностъ. Още отъ самото начало тя запечатва въ зрителната паметъ на детето образа на цѣлостната дума и по тоя начинъ създава здрава и добра основа на грамотно писмо. По общото признание на американски и френски, както и на наши учители, които сж работили по тая метода, леко и безъ особени усилия тя ни води къмъ изразителното четене. Най-после тия органически произтича изъ системата на цѣлостното обучение, психологическикѣтѣ основи на което сж напълно доказани, и което напоследъкъ усилено измѣства почти въ всички страни старата хербартианска школа. *Видимитѣ практически резултати, които ни дава тая метода широко му отварятъ пътъ къмъ училищната практика.*

Пропаганда за новитѣ идеи въ областта на методиката безусловно е необходима. Безъ нея училищната практика не би могла да се развива и движи напредъ. Такава цель преследва и методическия уводъ по четене и писане отъ г. Дамянъ Димовъ, за който говорихме въ по-преднитѣ страници на нашето списание. Не е достатъчно само теорията. Необходимо сж и напѣтствия, които практически да обяснятъ теоретическитѣ пожелания. *Такива полезни и въ достатъчни размѣри напѣтствия пѣкъ ни дава книгата на г. Христо Николовъ.* И така, тия две книги една съ друга се допълватъ, защото едната ни дава теорията, а другата — практиката на единъ и сжщъ четмописенъ методъ.

Малкото дете разсжждава преимуществено конкретно. Отвлѣчениитѣ понятия за него сж непонятни. Най-конкретни за него се явяватъ думитѣ съ предметно значение. Звуковетѣ и тѣхнитѣ символи — буквитѣ за децата представляватъ отвлѣченостъ, която съвършено малко дразни тѣхната мисль, въ-

ображение и чувства. Въ четмописа господствуватъ главно два метода. Единиятъ започва отъ буквата, като мисли, че почва отъ простото, и следователно, отъ най-лекото за децата, а другиятъ — отъ цѣлата дума, като най-понятна по значение за децата, и непосредствено следъ това минава къмъ изучаване на непознатитѣ за децата нейни елементи. Първиятъ се нарича синтетиченъ методъ, а вториятъ — аналитиченъ. Естествено, вториятъ начинъ на четмописно обучение за децата е и по-лекъ, и по-интересенъ, защото цѣлиятъ учебенъ процесъ при него е пропитъ съ най-голѣма съзнателностъ.

Безъ познаване звуко-буквенитѣ елементи детето не може да прочете правилно думата, а сжщо и безъ знанието на цѣлата дума то не може да съедини елементитѣ ѝ. Ако ученикътъ познава отдѣлнитѣ букви и се опита съ тѣхъ да прочете непознатата дума, то обикновено ще я прочете съ мнѣкане, което измѣнява физиономията ѝ. Ако отъ буквитѣ *п, л, е, т* трѣбва да прочете думата *плетъ*, то неминуемо ще я прочете пълнетж и въ тоя случай никога не ще узнае смисъла на това, което се чете. Само когато се знае значението на думата, която ученикътъ чете, той ще може звуковетѣ ѝ да ги прочете така, както тѣ се произнасятъ въ нея. Затова изходниятъ моментъ при четмописното обучение трѣбва да бжде цѣлата дума.

Житното зърно, хвърлено въ земята най-напредъ се разрушава, т. е. анализира, и следъ това отъ зародиша му изникватъ стѣбло, листа и класъ, т. е. се синтезира. И при четмописа трѣбва да стане сжщото: анализата да предшества синтеза.

Само съ една анализа е невъзможно да се изучи четенето. Сжщо и само съ една синтеза не може да стане сжщото. Анализата и синтеза трѣбва да се допълватъ една съ друга непосредствено и взаимнообразно. По тоя начинъ всички аналитични методи едновременно сж и аналитико-синтетични.

Това сж основнитѣ принципи, върху които г. Хр. Николовъ гради своя непосредствено-аналитиченъ методъ. Това сж принципитѣ и на всѣки аналитиченъ методъ. Може би, нѣкои аналитични методи да забавятъ анализата и синтеза, но никога не я пренебрегватъ.

При обучението съ аналитичнитѣ методи, споредъ г. Хр. Николовъ, рѣзко се различаватъ три етапи: 1) предварителни упражнения по четене и писане; 2) четене и писане на кжси думички и изречения, съ постепенно усложнение на букво-звуковия съставъ на думитѣ и 3) четене и писане думи и изречения, чиито писмо се различава по произношение (хлѣбъ — хляп, млѣко — мляко, дъждъ — дъш и пр.). Подготвителнитѣ упражнения иматъ за целъ да развиятъ говора и подготвятъ ржката къмъ писане. *Това се постига чрезъ непринудената, топла, задушевна и увлѣкателна беседа за познати предмети*

-и явления и превъплотение на сжитѣ чрезъ паметно рисуване, моделиране, използване, ржчна работа и пр. „Детето грѣбва да разказва спокойно и свободно. Всѣко насилие въ тази възраст е гибелно. Нека детето да говори, което иска и както иска. Постепенно ще обръщаме внимание на детето да изговаря нѣкои думички правилно, но това трѣбва да вършимъ много внимателно, безъ насилване и съ мѣрка“ (стр. 17). Следъ нѣкой другъ день започваме съ народнитѣ приказки (стр. 26). Учителътъ спира вниманието на ученицитѣ върху нѣкои моменти, върху нѣкои „картини“ отъ приказката, и децата ги рисуватъ: гора, на едно дърво гнѣздо и въ гнѣздото яйчица; отдѣлно гнѣздо съ яйчице; само яйчице. Рисуватъ още нашата кжща и стобора до нея. Така незабелязано се упражнява детската ржка въ рисуване на отвѣсни и легнали линии, издути на дѣсно, налѣво и пр. (стр. 26). Това до първи октомврий. Следъ тая дата следва втория етапъ: заучване зрителни образи на кратки печатни думи. Първата дума, съ която г. Хр. Николовъ запознава децата е печатната *мама*. До нея се стига чрезъ беседа. Отъ тая дума г. Николовъ извлича въ изолиранъ видъ печатната буква М, която учителятъ първо рисува на черната дъска, следъ това думата я моделиратъ и най-после я пишатъ въ тетрадитѣ си. (стр. 28).

Споредъ насъ, грѣшка е да се пишатъ въ изолиранъ видъ, и то по три реда, печатнитѣ букви, както авторътъ съветва на стр. 28. Щомъ се пише една буква, трѣбва да се изговаря, защото изговорената буква три пжти по-бързо се запомва. Това е законътъ на Лай. Продължително и самотно не бива да се изговаря съгласната, защото несприудено до нея се прибавя ехото на нѣкоя гласна, което отсетне пречи при чистото, а следователно и изразително, прочитане на думата. „Такова изговаряне, пише проф. Цоневъ, създава следи въ мозъка на лошъ изговоръ. Тия следи не се премахватъ лесно. Педагогията не познава друго срѣдство за премахването на тия следи, освенъ времето. Ето защо, вмѣсто да се създаватъ тия следи, и после да се чака дълго време, докато се заличатъ, по-добре е да не се образуватъ.“¹⁾ Детето и чрезъ „бавна и расточителна“ артикулация, а особено когато презъ сжщото време се пжтува по бѣлитѣ пжтеки на думата, може да схване сжщността на буквата. Нѣма нужда така продължително да се изговаря гласа, та да се извратява неговия чистъ видъ. Щомъ децата могатъ да пишатъ печатната М, тѣ ще могатъ да пишатъ и печатната А, които, написани една до друга, образуватъ сричката МА, а повторена тая сричка — думата МАМА. Само при писане на цѣлостни думи детското писане се осмисля, осмислянето на всѣка работа възбужда интересъ.

1) Проф. П. Цоневъ. — Дидактика и методика по бълг. езикъ, стр. 93.

Вънъ отъ това нѣма нужда да се пишатъ по нѣколко реда печатни букви. Печатната буква се пише дотолкова, до колкото трѣбва и моторно да се схване. А това става само съ 3 — 4 написвания. Съ ржкописната буква въпросътъ стои другояче. Съ тѣхъ може да се изпълватъ цѣли редове и страници, защото необходимо е да се добие техника, която е нужна и за бързописа и за калиграфията на писмото. Но и тука пакъ трѣбва да се пишатъ цѣли думи, а не отдѣлни букви.

По-нататъкъ авторътъ открива зрителнитѣ образи на печатнитѣ *мамо, ла-ла-ла, Лала, Мила, ме, Семо, муле* и пр. и отъ тѣхъ се изваждатъ гласоветъ: *о, л, и, е, с, у* и пр. За всѣка дума се излиза отъ подходяща картина. За изгодни думи се взематъ не само думи съ предметно съдържание, но и звукоподражания. Картинкитѣ сж рисувани отъ художникъ.

„Този методъ е най-добъръ, който най-добре използва връзката между езикомоторнитѣ изговори и тѣхното значение“, — пише проф. Мойманъ. — Звукътъ нѣма значение, смисълъ, а такава иматъ само думитѣ и то тѣзи, които сж носители на самостоятелно значение. *Следователно, трѣбва да се изхожда изъ конкретнитѣ прости сжществителни, съдържанието на които се намира предъ очитѣ на децата въ видъ на картинка*“. По-добре би било, ако би могло да се избѣгнатъ звукоподражанията. Неволно практиката завежда къмъ идеозрителната четмописна метода на г. Борлаковъ. Следъ подходяща беседа се идва до нормалната дума, отъ която ще се извади непозната буква. *Тая дума, ако е съ реално съдържание, би могло да се измоделира или нарисува отъ децата*. Най-добриятъ моделъ се закачва на чернатадъска и подъ нея се слага писмение символъ. Сжщия ходъ на учебния процесъ го спазва и г. Хр. Николовъ.

Всѣка буква авторътъ умѣло я извлича изъ нормална дума, която служи за заглавие на кратко и интересно за децата разказче. Авторътъ съветва, тия разказчета учителитѣ да ги написватъ на хартиени ленти, които да се поставятъ на стената (стр. 55). Надъ тѣхъ пъкъ да се поставяли съответнитѣ картини или предмети. Преимуществото на тоя *стененъ букваръ* било, че винаги се намиралъ предъ очитѣ на децата, носилъ имъ радостъ и се челъ всѣки день отъ тѣхъ. „Отъ личенъ опитъ зная, твърди авторътъ, че по тоя начинъ децата получаватъ ясни и трайни зрителни възприятия на думитѣ, което има голѣмо значение за усвояване четенето и писането“. При това, зрителнитѣ образи на думитѣ и изреченията сж свързани съ съответното и живо изразено съдържание. Това още повече улеснява схващането на зрителнитѣ образи на думитѣ и прави обучението по четене приятно и интересно“. *Въобще цѣлото ржководство на г. Христо Николовъ е изпѣстрено съ практични за учителя*

съвети по началното четене, които сж отъ голѣма полза, особено за младитѣ учители.

По тоя начинъ неусѣтно ученицитѣ се запознавагъ съ 14 букви (м, а, о, л, н, е, с, у, р, т, ж, в, г, з), за които сж необходими 45 урока — деветъ седмици по 5 часа седмично (стр. 50). Четиритѣхъ часа, отъ деветѣхъ предвидени по програмата, авторътъ иска да бждатъ използувани за предварителни упражнения по писане, за което той подробно говори въ специална глава отъ нѣколко страници (57—63) въ книгата си. Работата по букваря или сжщинското четене г. Христо Николовъ настоява да започне не по-късно отъ десето число на м. декемврий.

Посочениятъ отъ г. Христо Николовъ пътъ съ малки поправки дава най-вѣрнитѣ стѣпки по четене и писане. Тѣ водятъ децата леко и неусѣтно, при най-малкъ разходъ на сили, да овладѣятъ едно правилно, ясно мелодично и изразително четене; и свободно и правилно писане. Ценното въ книгата на г. Христо Николовъ е това, че всичко въ нея е провѣрено на практика — три години подъ редъ се е работило по тоя методъ съ първацитѣ въ три учебни околии. Всички учители сж се изказали одобрително и възторжено — работата е била много лека приятна и резултатна. Рѣдко излизатъ полезни книги за учителя, като горното ръководство на г. Хр. Николовъ. И затова ние го препоръчваме на всѣки учителъ на първаци.

Д. Правдолюбовъ.

ПОЛУЧЕНИ ВЪ РЕДАКЦИЯТА

КНИГИ:

1. *Д-ръ В. А. Манѣвъ — Училището и новата държава.* Часть I. София. Книгоиздателство „Казанлъшка долина“, 1935. Цена 30 лева.

2. *Детска седѣнка.* Сборникъ за детски забави. Наредили Т. К. Новаковъ, Здравко В. Сребровъ и Петъръ Петровъ. София, 1934. Доставка се отъ Петъръ Петровъ или Тодоръ К. Новаковъ, Царибродски кварталъ, ул. Бабадагъ, 9, клонъ VIII, София.

3. *Цано Лазаровъ — Животни и растения. Очерки.* Цена 15 лева. Плѣвень.

Списания:

1. Българско училище. Обществено-педагогическо списание. Редакторъ В. А. Мановъ. Год. VII, кн. IV. София, ул. П. Каравеловъ, 72. Годишенъ абонаментъ за училищни библиотеки 100, за учители 80 лв.

2. Свободно възпитание. Списание за педагогическа култура. Редакторъ : Димитъръ Т. Кацаровъ. Год. XII, кн. 5—6. София, ул. Бачо Киро, 15. Год. абонаментъ 100 лв.

3. Учителска практика. Год. V, кн. 5. Книгоиздателство „Хемусъ“, А. Д.—София, ул. Солунъ 55. Год. абонам. 60 лв.

4. Училищен прегледъ. Официални известия. Год. XXXIV, бр. 1, 2 и 3.

5. Природа и наука. Илюстрирано популярно научно списание. Редактори: П. Бакаловъ, Ас. Златаровъ, Ст. Консуловъ, Ал. Радославовъ. Год. V, кн. 5 и 6. Год. абон. 60 лв. София VII, ул. Руенъ 24.

6. Трезва просвѣта. Органъ на Вългарския въздържателенъ съюзъ. Год. XII, кн. 3. Год. абонаментъ 50 лв. София, ул. Климентина, 15.

Книгоиздателство — книжарница „Отецъ Паисий“-С. Василевъ - Пловдивъ

СОБСТВЕНИ ИЗДАНИЯ
по каталогъ № 34

ТЪРГОВСКИ УЧЕБНИЦИ 4-4
РЕЧНИЦИ
ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА

ДЪРЖИ НА СКЛАДЪ КНИГИ ОТЪ ВСИЧКИ КНИГО-
ИЗДАТЕЛСТВА ВЪ ЦАРСТВОТО

РАЗПОЛАГА СЪ НЪКОИ ИЗЧЕРПАНИ ВЪ САМИТЪ КНИГО-
ИЗДАТЕЛИ, ПО КАТАЛОГЪ № 25 о о о о

ЗАСТЪПВА КНИГИ ОТПРЕДИ ОСВОБОЖДЕНИЕТО (отдѣлъ Антик-
варъ) ПО СПЕЦИАЛНИЯ ЗА ТЪХЪ КАТАЛОГЪ № 26

Отъ администрацията на „Педагогическа практика“

могатъ да се доставятъ следнитѣ книги:

1. Ал. Кръстевъ — Коледарски пѣсни . . . 10 лв.
2. Добри Христовъ — Рой звездици. Часть I.
Пѣсни за първоначалнитѣ училища . . . 20 лв.
3. Добри Христовъ — Рой звездици. Часть II.
Пѣсни за прогимназиитѣ . . . 20 лв.
4. Б. Върбановъ — Обществени грижи за де-
цата въ Виена и Буда-Пеща . . . 20 лв.
5. М. Мещерски — Какъ да се уреждатъ гра-
дини при народнитѣ училища . . . 10 лв.
6. Н. Беневъ — Живо езикознание. Ръководство
съ теория и практика по граматика, четене и писане . . . 12 лв.

За поръчки повече отъ 100 лв. се прави отстъпъ 30 %.

Непредплатени поръчки не се изпълняватъ.

Вести отъ редакцията.

I, II и III книги отъ „Педагогическа практика“, година XIV (1934—1935), сж изчерпани. Нови абонати се приематъ само за книги IV—VIII. Абонаментътъ за последнитъ 5 книги е **50 лв. предплатени.**

Всички пълни годишни течения отъ изтеклитъ годишнини на „Педагогическа практика“ сж напълно изчерпани, освенъ год. XIII (1933—1934), която се отстъпва по **60 лв.**

Всичко, що се отнася до списанието — писма, пари и ръкописи — се изпраща на адресъ: **Антонъ Борлаковъ, ул. Левски, № 12, гр. Варна.**

Рекламитъ въ „Педагогическа практика“ се таксуватъ по следната

ТАРИФА:

Размѣръ на рекламата	Цени на рекламитъ					
	1 пѣтъ лв.	2 пѣти лв.	3 пѣти лв.	4 пѣти лв.	5 пѣти лв.	6 пѣти лв.
1 страница 200 кв. см.	400	720	1080	1280	1600	1920
1/2 стран. 100 „ „	200	360	540	640	800	960
1/4 стран. 50 „ „	100	180	270	320	400	480
1/8 стран. 25 „ „	50	90	135	160	200	240

За по-малки реклами се плаща по **3 лева** на квадрат. сантиметъръ.

На книжари и настоятели, които събиратъ реклами, се прави **30%** отстъпъ отъ горнитъ цени.

Непредплатени реклами не се помѣстватъ.

Абон. № *932*

До Госп. *ПЕЧАТНИЦА*

Първобачащото

училище

с. Демирджик

Шуменска

ОКОЛИЯ

Абонаментният номеръ и точният адресъ на абоната трѣбва да се посочватъ винаги, когато се изпращатъ суми срещу абонаментъ, когато се искатъ промѣни на адреси, неполучени книжки или каквито и да е справки отъ редакцията или администрацията на списанието.

Неполучени книжки трѣбва да се искатъ веднага следъ получаването на най-близката следъ тѣхъ книжка.

Когато се изпращатъ суми съ пощенски записъ, трѣбва да се съобщава съ отдѣлно писмо, за коя годишнина на списанието и за кои абонати се изпращатъ тѣ.

Въ „Педагогическа практика“ може да сътрудничи всѣки учителъ, който съ перото, мисълта и практиката си може да бжде полезенъ на учителството и училището.

Ръкописитѣ трѣбва да бждатъ написани само на едната страница на листоветѣ чисто, четливо и съ официалния правописъ.